

دستگاه ۱۴

روشد آموزش

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات کمک آموزشی

www.roshdmag.ir

فصل نامه آموزشی، تحلیلی، اطلاع رسانی
برای مربیان مراکز پیش دبستانی، دانشجویان و کارشناسان آموزشی
دوره سوم / بهار ۱۳۹۱ / شماره ۳ / ۴۸ صفحه / ۵۵۰۰ ریال

● بهار دانشین با چالش‌های نوین بهاری تر است
● مربیان و چالش‌های نوین
● مامان منو تنه‌ها نذار
● آسیب‌شناسی شعر کودک

عقل کامل

از زبان امام رضا (ع)

هشتمین ستاره سپهر امامت، حضرت امام رضا (ع)، کمال عقل را
محصول ۱۰ ویژگی دانسته‌اند:

۱. امید به خیر، در او باشد.
۲. مردم از شر او در امان باشند.
۳. کار نیک و اندک دیگران را بزرگ و زیاد شمارد.
۴. کار نیک و فراوان خود را کم به حساب آورد.
۵. از درخواست و ابراز نیاز دیگران، خسته نشود.
۶. از دانش اندوزی دلسرد نگردد.
۷. فقر در راه خدا، از ثروت بدون ایمان، برایش محبوب‌تر باشد.
۸. سختی و ذلت در راه حق، از عزت و راحتی در مسیر ناحق،
برایش خوشایندتر باشد.
۹. گم‌نامی را از شهرت، بیشتر دوست بدارد.
۱۰. و اما دهمین خصلت، آن‌که، هر که را ببیند، وی را از خود
بهتر و پارسا تر بداند، زیرا مردم دوگونه‌اند، یا از او برتر و باتقوی‌ترند و
یا از او پائین‌ترند. هنگام مشاهده آن‌که به ظاهر از او پائین‌تر است با
خود گوید شاید این شخص نیکی‌هایش نهفته باشد که این برایش
بهتر است و با مشاهده آن‌که از او برتر است، در برابرش فروتنی کند
تا به مقام وی برسد.

تحف العقول، باب هشتم

آموزش
رشد

۱۴

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات کمک آموزشی

فصلنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
برای مربیان مراکز پیش‌دبستانی، دانشجویان و کارشناسان آموزشی

شمارگان: ۱۵۵۰۰ نسخه

دوره سوم / شماره ۳ / بهار ۱۳۹۱

E-mail: pishdabestani@roshdmag.ir
www.roshdmag.ir

دوره سوم / بهار ۱۳۹۱ / شماره ۳ / ۴ صفحه

مدیر مسئول: محمدناصری
سر دبیر: فرخنده مفیدی
هیئت تحریریه:
مرتضی مجدفر
مرتضی طاهری
فریده عصاره
مسعود تهرانی فرجاد
مدیر داخلی: شهلا فیهیمی
ویراستار: ملیحه حجازی بخش
طراح گرافیک: مهسا قباپی

قابل توجه نویسندگان و مترجمان محترم:

- مقاله‌هایی را که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با آموزش پیش‌دبستانی مرتبط باشد و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشد. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته و با ماشین شود (مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار ورد - Word - و بر روی لوح فشرده (CD) یا فلاپی و یا از طریق پست الکترونیکی مجله نیز ارسال شوند). ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قرار گرفتن جدول‌ها، نمودارها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ● مجله در، رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان رشد آموزش پیش‌دبستانی نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است. ● مجله از عودت مطالبی که برای چاپ مناسب تشخیص داده نمی‌شود، معذور است.

تلفن پیامگیر نشریات رشد: ۸۸۳۰۱۴۸۲
کد مدیر مسئول: ۱۰۲
کد دفتر مجله: ۱۱۳
کد امور مشترکین: ۱۱۴

بهار دانشین با چالش‌های نوین بهاری‌تر است ۲ / سر دبیر
مراقبت از کودک و جدایی مادر از کودک ۵ / اعلی اسدی
مربیان و چالش‌های نوین ۶ / دکتر مریم باریک‌بین
ملمان منو تنها نثار ۸ / دکتر مرجان گودرزی
پیش‌نیازهای خوب از حقوق کودکان است ۱۰ / سمانه آزاد
رویکرد قرآنی در دوره پیش‌دبستان ۱۸ / مسعود تهرانی فرجاد
بنیانگذار نمایش خلاق و تئاتر کودکان ۲۰ / دکتر فرخنده عصاره
عزت نفس در کودکان ۲۲ / جمیله حدادزاده
کار دستی ۲۴ / الهام وفاپی نژاد
جشنواره‌ای با حضور عاشقان بچه‌ها ۲۶ / نگار مجدفر
آب‌خوری زیر هفت سال ۲۸ / لیلا ولی‌زاده
معضلات خرید به همراه کودک کان ۳۱ / مرتضی طاهری
کودک فعال، یادگیری فعال ۳۲ / محبوبه فیض‌نژاد
مربیان و تحول هنری کودک کان ۳۴ / شیرین برزین
شادی را کمک کودک کان بسازید ۳۸ / دکتر مرجان لریان
بازی و خلاقیت ۴۷ / پریدخت سادات ماجدی
اطلاع‌رسانی ۴۸

نشانی دفتر مجله: تهران، ابرانشهر شمالی،

پلاک ۲۶۶

صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵

تلفن: ۸۸۴۹۰۲۳۴ (داخلی ۴۲۹)

نشانی امور مشترکین: تهران، صندوق پستی ۱۶۵۹۵/۱۱۱

تلفن: ۷۷۳۳۶۵۵ - ۷۷۳۳۶۵۶

چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

سال نو، آغاز خوبی‌ها، زیبایی‌ها و شادی‌های دوباره است. به همه تلاشگران عرصه خدمت، کودکان و خانواده‌ها شاد باش عرض می‌کنم. قدردان زحمات و کوشش‌های همه شما مادران و پدران، مربیان، مدیران و خدمت‌گذاران به کودکان در مراکز سال‌های اولیه پیش از دبستان هستیم. امید که در این سال، تازگی اندیشه و راه‌یابی را در کار با کودکان و خانواده‌ها تجربه کنید.

در سالی که گذشت، به عنوان سردبیر فصل‌نامه تلاش بسیاری کردم تا براساس نیازها و خواسته‌های شما مخاطبان گرامی، مربیان، کارشناسان، دانشجویان و خانواده‌ها عمل کنم. چهار شماره انتشار یافته در سالی که گذشت دست‌آورد زحمات همه اعضای هیئت تحریریه و همکاران از جمله نویسندگان، ویراستاران محترم، امور فنی و حامیان این نشریه بوده است، که جا دارد از همگان تشکر ویژه داشته باشم و سالی پر از برکت و خوشی و تندرستی را آرزو کنم. خداوند به همه دست‌اندرکاران عزت و محبت و احترام به کودکان را همچنان عطا فرماید و اما چالش‌های نوین ...

برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان - مراکز اطفال و کودکان خردسال، نوپا، مهدکودک و آمادگی - تا حدود زیادی از نظر هدف‌ها و کنش‌ها، شیوه‌های آموزش و تربیت و حتی در ایجاد فضایی اجتماعی متفاوتند. اما با وجود تفاوت‌ها و شباهت‌ها، مشترکاتی از نظر توجه به اصول دارند. کیفیت این‌گونه

سال نو مبارک!

بهار دل‌نشین با چالش‌های نوین بهاری تر است

سردبیر

۲
رشد آموزش پیش‌دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

از سال ۱۳۸۲، دانشگاه‌ها، به جای مراکز تربیت معلم، در تربیت نیروی انسانی کار آمد و آگاه از حقوق کودکان و نیازمندی‌های فارغ‌التحصیلان این رشته هم‌چنان در آرزوی کار با کودکان و قرار گرفتن در مسیر کار متناسب با تلاش‌های چهار یا شش ساله خود هستند

برنامه‌ها بیشتر بر سه عامل اساسی متمرکز است:

۱. نسبت معلم یا مربی به کودک، یعنی تعداد کودکان تحت مراقبت و توجه هر مربی، مراقب و کارکنان؛

۲. اندازه کلی گروه یا کلاس و مجموع کودکان در مرکز؛

۳. آموزش، تجربه و چگونگی تربیت و آگاهی و آمادگی تمامی کارکنان.

انجمن ملی آموزش برای کودکان خردسال (NAEYC)، بزرگترین سازمان حرفه‌ای برای پرورشی‌کاران و مراقبان سال‌های اولیه کودکی، فهرست ویژه‌ای را برای برنامه‌های آموزشی در این سطح فراهم آورده است. این انجمن چنین تعریفی را از برنامه کیفی و غنی و پرمایه ارائه کرده است: «برنامه‌ای است که به برآورده کردن نیازها و ارتقاء رشد جسمانی، اجتماعی، عاطفی و شناختی کودکان و بزرگترها می‌پردازد - والدین، کارکنان و اداره‌کنندگان و همه کسانی که در این نوع برنامه‌ها اشتغال دارند. سؤال‌های مهم و زیبایی در این جا مطرح می‌شود:

- آیا برنامه‌های کنونی ما به این تعریف و محتوای آن توجه دارند؟

- آیا متولیان دانش‌افزایی مربیان و مدیران و سایر کارکنان برنامه‌های خود را از مجاری معنی‌دار و معتبری هدایت می‌کنند؟

- آیا برای آموزش والدین کودکان در این مراکز برنامه‌ها و بسته‌های آموزشی منسجمی وجود دارد؟ و اصولاً انجمن اولیه

و مربیان اساسنامه‌ای همسان در این سطح تدوین کرده است؟

- برای بهداشت و ایمنی و فضاسازی صحیح و سالم در این مراکز راهبردهای استانداردی مطرح شده است؟

- برای ارزش‌یابی میزان موفقیت برنامه‌ها در مراکز و تحقق نیازهای کودکان و خانواده‌ها، راه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت

اندیشه شده است و...

هر چه بیشتر به سوی نیمه دوم هزاره نو پیش می‌رویم، بر ما بیشتر آشکار می‌شود که انسان‌ها در دنیای پیچیده‌ای زندگی می‌کنند و لازم است که فرصت‌ها را غنیمت شماریم تا کارکردهای خودمان را منعکس کنیم. چشم‌اندازهای نو و فراتر از دید خودمان را بنگریم و زوایای پنهان و نادانسته‌هایمان را آشکار کنیم. این دل‌نوشته‌های من، آموزش و یادگیری و عملکرد و مسئولیت‌های حرفه‌ای‌مان را نیز دربرمی‌گیرد. به عنوان یک آموزگار، می‌دانم زندگی و دنیای کودکانی که به مراکز پیش از دبستان و سال‌های اولیه، محیط‌های فرهنگی پای می‌نهند، در این پیچیدگی‌های هستی، بیش از همه مراحل، حساس است. امروزه، حساسیتی و مسئولیت‌پذیری در خصوص برون‌دادهای این سطح از آموزش‌ها در گفت‌وگوهای جهانیان، سایه افکنده است، زمان را نباید از دست داد و چندان تکلیف ساده‌ای نیست که بگویم بیهوده انگاشتن و فرو افتادن این دوران قابل اندازه‌گیری نیست - حداقل در کوتاه مدت - که البته در بلندمدت آثار پردوام و چشمگیری را در ذهن پروری، انسان‌پروری و بهداشت و رفاه شهروندان هر جامعه دارد.

در چند ساله اخیر و به‌ویژه در دو و سه سال گذشته، با تغییرات زیاد، پراکنده و ناپایداری در تصمیم‌گیری‌های نظام آموزشی پیش از دبستان روبه‌رو شده‌ایم. سند چشم‌انداز، برنامه درسی ملی و تصمیمات گذرا و متغیر دیگر در این چند ساله، سیستم آموزشی و سیاست‌گذاری‌های مبهمی را برای این دوره رقم زده است. سؤال اساسی و مهم این است که تحول در این سطح از آموزش‌های پایه و ورود به دنیای بزرگ و بی‌انتهای یادگیری، در این مجموعه چه جایگاه بنیادینی پیدا کرده است؟

۳

رشد آموزش پیش‌دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

– آیا مرتبط بودن هدف‌های این دوره با هدف‌های دوره ابتدایی و حتی بالاتر لزوم سرمایه‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های مستحکم‌تری را طلب نمی‌کند؟

– آیا گسترش خصوصی‌سازی و کاهش مراکز دولتی در این سطح، به نفع محرومان و نیازمندان است؟
طبقه مرفه همیشه توانایی بهره‌مند کردن فرزندان خود را از طریق بهترین برنامه‌ها دارند، اما کودکان خانواده‌های محروم و ندار برای رفع محرومیت‌هایشان (تغذیه، بهداشت و ایمنی) به مراکز دولتی و حمایتی نیاز دارند.

مسئله به کارگیری نیروهای انسانی آگاه و فارغ التحصیلان دانشگاه‌ها

چرا آموزش و پرورش برای استخدام کارشناسان و کارشناسان ارشد پیش از دبستان دانشگاه‌ها که در حال حاضر خیل عظیمی هستند کوشش نمی‌کند؟ از سال ۱۳۸۲، دانشگاه‌ها، به جای مراکز تربیت معلم، در تربیت نیروی انسانی کارآمد و آگاه از حقوق کودکان و نیازمندی‌های آنان در تمامی ابعاد رشد کوشا بوده‌اند. اما فارغ التحصیلان این رشته همچنان در آرزوی کار با کودکان و قرار گرفتن در مسیر کار متناسب با تلاش‌های چهار یا شش ساله خود هستند. آیا مقرون به صرفه نیست که از این نیروهای متخصص و حرفه‌ای استفاده شود و آموزش و پرورش بهره‌دهی کلانی را تجربه کند؟

– برنامه‌ریزی استاندارد و الگودهی فرهنگی در این سطح نیازمند بودجه مستهل و خردمدارانه‌ای نیست؟

– و سرانجام، آیا این دوره‌ها پیش‌نیازند یا بافت جداگانه دارند؟ مستلزم تازماندیشی‌اند یا سلیقه‌نگری؟

و آیا نظریه سرمایه‌گذاری انسانی در دوره پیش از دبستان و سال‌های پایه جایگاهی دارد؟

– این نظریه که به تولید اقتصادی و بهره‌دهی خلاقیت و تولد انسان‌های خوش‌اندیش و شهروندان مسئول نیز می‌انديشد نباید در این سطح جایگاه کلان‌تری پیدا کند؟

این نظریه بدون تردید، به تفکری دوباره و بازاندیشی درباره سیاست‌های کلان اقتصادی در آموزش و پرورش و به‌ویژه در سال‌های آموزش انسان کمک‌های شایانی کرده است.

هکمن، نظریه‌پرداز پیشرو در زمینه سرمایه‌گذاری انسانی چنین بحث می‌کند که سرمایه‌گذاری در آموزش کودکان از سال‌های پایه، بازدهی بسیار گسترده‌ای نسبت به سرمایه‌گذاری در دیگر مراحل و پایه‌های آموزشی دارد. هکمن مداخله آموزش و پرورش را در سال‌های پیش از دبستان و سال‌های اولیه به مثابه سرمایه‌گذاری اقتصادی کارآمد و مؤثری برجسته کرده است. دیدگاه‌های وی برای سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی، بسیار کارساز بوده است.

تحقیقات بسیاری درباره نظریه هکمن در دنیا شکل گرفته است که هر کدام مباحث و چالش‌های پیشرفته‌ای را پیش‌روی دست‌اندرکاران قرار داده است. این تحقیقات با هدفمندی سن ورود، طول زمان مداخله‌های اولیه، نقش والدین و ارتباط آن‌ها با مراکز، تسهیلات و امکانات و بودجه و گسترش مراکز تربیتی و تربیت‌رسانی صورت گرفته است. محاسبه‌های هزینه و سودمندی حاصل براساس این مطالعه، فرایندهای اقتصادی قابل‌پذیرشی را در سطح وسیع ایجاد کرده است. آن چه حائز اهمیت است این که، در همه یافته‌ها، حضور گزارش‌هایی از بهبود پیشرفت و بازدهی بهینه مراکز و موفقیت کودکان پیش‌دبستانی رفته، کاهش تکرار پایه و افت تحصیلی و میزان کمک‌های اصلاحی مشهود است.

مسئولانه گوش فرا دهیم که در جامعه ما با وجود زیربنای فرهنگی و اسلامی غنی، تعاریف فقیر و ندار و آسیب‌پذیر، تاحدودی ابتر مانده است. سرمایه‌گذاری برای رفع فقر و آسیب‌ها در این دوره باید رویه‌ای منطقی‌تر و مستدل‌تری به خود بگیرد. تفاوت در خدمت‌دهی مناطق مختلف، برخوردار و غیر برخوردار، در حقیقت نابرابری را دامن می‌زند. چالش نوین این است که هیچ سرمایه‌گذاری جادویی‌ای همانند توجه به بهداشت، مراقبت آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی برای کودکان و والدین و به کارگیری افراد آگاه برای انسان‌سازی از دوران اولیه وجود ندارد. نظارت بر محیط‌های تربیتی، رفع خشونت و آزار و حمایت والدین و مربیان و کودکان کلید حل معماست.

و بهترین پایان سخن این که سرمایه‌گذاری در دوران کودکی اطمینان‌بخش بهترین آغاز است و بازدهی کلانی را نتیجه می‌دهد و بدون توجه به مؤلفه‌های آن هیچ سحر و جادویی نمی‌تواند اهداف را محقق سازد. باید حذف فاصله‌های طبقاتی و فرهنگی، تأکید بر عدالت آموزشی و پای‌بندی به تعهدات بین‌المللی را برای تحت پوشش قرار دادن کودکان پیش از دبستان در سراسر کشور جدی‌تر بگیریم.

بار دیگر، آرامش، مهربانی در کار با کودکان را آرزو مندیم و از زحمات و کوشش‌های همه والدین، خانواده‌ها و مربیان و مدیران و دست‌اندرکاران آموزش‌های اولیه قدردانی می‌کنم. سالی پر از خوشی و شادمانی را پیش‌رو داشته باشید. از همراهی با ما دریغ نورزید که سپاسگزار همه همکاری‌های شما در سالی که گذشت هستیم.

برای خدمت
 به خانواده‌ها،
 دولت‌های
 بسیاری به
 والدینی که جدا
 از خانه هستند
 حمایت شغلی
 داده‌اند، تا پدران،
 مادران یا هر دوی
 آن‌ها در ماه‌های
 اولیه مهم زندگی
 با کودکانشان در
 خانه باشند

کلیدواژه‌ها: مادران شاغل، حمایت شغلی، کودک، مادر.

مراقبت از و جدایی مادر از کودک

در کشورهای صنعتی، نوزادان و نوجوانان نیاز زیادی به مراقبت و محبت دارند. اغلب والدین کودکان کم سن و سال که بیرون کار می‌کنند، می‌خواهند تا مراقبت زیادی از کودکان داشته باشند، اما به علت فشارهای روانی که در نتیجه توقعات متعارض جامعه و کمبود وقت دارند، نمی‌توانند از عهده این کار برآیند و تحت فشار هستند. بنابراین، برای خدمت به خانواده‌ها، دولت‌های بسیاری به والدینی که جدا از خانه هستند حمایت شغلی داده‌اند، تا پدران، مادران یا هر دوی آن‌ها در ماه‌های اولیه مهم زندگی با کودکانشان در خانه باشند و کمک هزینه‌هایی برای مراقبت از کودک در زمانی که والدین به سر کار برمی‌گردند، می‌دهند. در واقع، در میان صد کشور صنعتی، تنها ایالات متحده است که، سیاست‌هایی را برای مرخصی والدین اعمال نکرده است و ر کوردی تأسف‌بار در زمینه مراقبت از کودک دارد.

در سوئد، هر دو والدین می‌توانند مرخصی ۹ ماهه برای تولد کودک بگیرند و در این زمان ۹۰ درصد از دستمزدشان را بگیرند. در سه ماهه بعدی، آن‌ها دستمزد کم‌تری دریافت می‌کنند تا کودک ۱۸ ماهه شود، مرخصی آن‌ها در این مدت بدون حقوق است، اما حمایت شغلی می‌شوند، زمانی که کودک ۸ ساله می‌شود، والدین ممکن است ۶ ساعت در روز کار کنند. در ایتالیا، زن می‌تواند حمایت شغلی تا ۶ ماه دریافت کند، در طول این زمان، آن‌ها دستمزدی برابر متوسط دستمزد کارگران زن دریافت می‌کنند. پس از آن تا یک سالگی مادران می‌توانند مرخصی دیگری بگیرند که بدون حقوق است اما حمایت شغلی می‌شوند. به زنان فرانسوی یک مرخصی با حمایت شغلی در ۶ هفته قبل از تولد کودک و ده هفته بعد از تولد کودک اختصاص داده شده است. در سال ۱۹۸۶ در سوئد، تقریباً ۴۰ درصد مادران شاغل کودکان پیش دبستانی از برنامه‌های کمک مالی دولت در زمینه مراقبت از کودک استفاده کردند. در فرانسه، ایتالیا، اسپانیا و تمامی کشورهای اروپای شرقی بیش از نیمی از نوزادان و کودکان کم سن و سال که در پیش دبستانی‌ها حضور داشتند، از کمک مالی دولت در زمینه مراقبت از کودک استفاده کردند، به علت

این که مادرانشان شاغل بودند. فرانسه نظام ویژه خوبی در زمینه مراقبت از کودک دارد که خدمات بهداشتی پیشگیری واقعی نیز به هر کودک ارائه می‌داد. در ایالات متحده، تقریباً غیر ممکن است که کمک‌های مالی دولت را در زمینه مراقبت از کودک ببینیم. در کشوری که سیاستمدارانش به‌طور روزمره درباره ارزش‌های خانواده صحبت می‌کنند به خانواده و کودکان از این نظر توجه خاصی نمی‌شود. کشور ما که استفاده از سرمایه‌های مالیاتی را برای مدارس عمومی می‌پذیرد تا یک تمدن و شهرنشینی غیر رسمی ایجاد کنند، اگر سازگاری خوب را با این تمدن و شهروندی کارآمد می‌خواهیم، باید با کیفیت بالایی از کودک مراقبت کنیم تا این شهروند کارآمد ایجاد شود.

مربیان و چالش‌های مدیریت

از آغاز قرن بیستم، فاصله میان کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته هر روز بیش تر شده است. آن چه در نسخه های پیچیده صاحب نظران توسعه مورد تأکید است، نقش انسان ها به عنوان مهمترین منابع توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. سال هاست که کشورهای توسعه یافته به این رمز حیاتی پی برده اند که مهم ترین شیوه ای که می تواند فرایند ترقی را در آینده تضمین کند، آموزش و پرورش است که اندیشه ها را غنی سازد، ظرفیت های ذهنی و افق های دید را گسترش دهد و توان ابداع و خلق را بیش از پیش افزایش دهد. چنین آموزش و پرورش کلید درهای ناگشوده بازسازی، نوسازی، توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است. ناگفته پیداست که در این میان آموزش و پرورش سال های نخست کودکی از چه جایگاه ممتاز و ویژه ای برخوردار است. چرا که اگر مراکز پیش دبستانی رسالت و نقش تربیتی و فرهنگی خود را در کنار تربیت خانوادگی و اجتماعی به درستی ایفا کنند، انسان هایی با اراده، متکی به خود، شجاع و کاردان و تندرست بار خواهند آورد که انسانیت، صلح و عدالت را معنا می بخشند و حال و آینده ملت را تضمین می کنند. از همین رو است که همه ملت ها با هر نظام سیاسی و اجتماعی پیشرفته و یا در حال پیشرفت به مسأله اصلاحات آموزشی و برنامه ریزی با توجه به آخرین روش های فنی و پیشرفت های علمی جهان توجهی خاص دارند.

حال به راستی این سؤال ها مطرح می شوند:

- آموزش و پرورش پیش از دبستان در کشور ما، تا چه میزان به مسأله اصلاحات آموزشی و برنامه ریزی با نگاه به الگوهای موجود دنیا توجه دارد؟

- آیا روش های جاری در کشور که بیش تر بر پایه سلیقه است تا بهره گیری از یک الگو یا برنامه خاص مبتنی بر فلسفه و اهداف ویژه، می تواند نیروهایی را تربیت کند که در درک دنیای پیچیده موجود توانمند و در مدیریت و رهبری آن خلاق و مبتکر باشند و منطقی رفتار کنند؟

- مربیان و مدیران مراکز پیش دبستانی ما، تا چه میزان از این رویکردها و مدل های آموزشی نوین اطلاع دارند.

- نگرش مربیان به دانش نو، چگونه است و در صورت بهره گیری از این الگوها، چه عملکردی دارند؟

دکتر مریم باریک بین

**همه ملت‌ها با هر
 نظام سیاسی و اجتماعی
 پیشرفته و یا در حال پیشرفت
 به مسأله اصلاحات آموزشی و
 برنامه‌ریزی با توجه به آخرین
 روش‌های فنی و پیشرفت‌های
 علمی جهان توجهی خاص
 دارند**

معرفی و شناساندن الگوهای مطرح و برتر
 می‌تواند اذهان را از توقف و باقی ماندن در
 به‌کارگیری روش‌های سنتی به سمت
 رویکردهای متنوع و متفاوت موجود
 در دنیا هدایت کند و برنامه‌ریزان
 آموزشی را در حل دشواری‌های
 آموزشی یاری دهد و نیز
 زمینه‌های لازم را برای تفاهم
 و ارتباط میان فرهنگ‌ها و ملت‌ها
 فراهم سازد.

با شناخت فعالیت‌های انجام گرفته در مناطق دیگر دنیا،
 می‌توان آموده‌ها را با صرف سرمایه‌گزار دوباره نیازموند و زمینه
 را برای بالا بردن کیفیت و کارآیی برنامه‌های درسی در دوره
 پیش از دبستان هموار کرد و از این طریق، گامی مهم و اساسی
 در جهت توسعه پایدار در کشور برداشت.

به نظر می‌رسد برای آن که بتوان یک الگو یا برنامه آموزشی
 را به درستی اجرا کرد باید ابتدا از میزان شناخت و دانش افراد و
 عوامل اجرا و همچنین از نوع نگرش مربیان آگاه شد و عملکرد
 آن‌ها را سنجید تا بتوان به هموار کردن زمینه‌ها و رفع نگرانی‌ها
 و نگرش‌های منفی پرداخت و بستر مناسبی برای شکل‌گیری
 روش‌های نو در اجرا فراهم کرد.

پس لازم است مربیان، مدیران و کارشناسان آموزشی و
 دانشجویان به این مهم توجه کنند و به منظور توجه به شیوه‌های نو
 اقدامات علمی، پژوهشی و اجرایی داشته باشند.

نقش متولیان و دست‌اندرکاران تأمین بودجه برای پیشبرد اهداف
 همه‌جانبه در سطح پیش از دبستان بیش از هر چیز در این اقدام بارز است،
 زیرا برای بهسازی آموزشی و سلامت پرورش انسان از سال‌های پایه به تأمین
 سرانه مناسب و سرمایه‌گذاری فزاینده نیاز است. سهم آموزش و پرورش و سرانه
 آموزشی در این سطح در مقایسه با سطوح بالاتر آموزشی، در ترازوی عدالت پرورشی،
 سهم ارزنده‌ای است که باید تفکر عمیق‌تری در خصوص آن صورت گیرد.

نقش انسان به عنوان مهمترین منبع توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جامعه

اشاره

امروزه، خانواده بر چه گروهی اطلاق می‌شود؟ خانواده‌های امروزی به لحاظ اندازه، شکل، الگو و ساختار با گذشته فرق کرده‌اند. مادران و پدران دو شغله و خانواده تک‌سرپرست، بدسرپرست، خانواده‌های طلاق، تحت فشار و آزار، از جمله این مواردند. مطمئناً کودکان متأثر از این تغییرات هستند. برای کاهش استرس و اضطراب کودک و خانواده‌ها چه کنیم؟ این مقاله خوانندگان را بیشتر به مراقبت از کودکان و ارتباط بیشتر با آن‌ها و می‌دارد.

کلیدواژه‌ها: خانواده، استرس، بهداشت روانی.

کودک و دوره کودکی دستخوش تغییرات زیادی شده است. گذشت زمانی که اکثر کودکان به خانه می‌رسیدند و مادر را در آشپزخانه می‌دیدند و با لیوان شیر، شیرینی، بیسکویت خانگی و نان و پنیر و دیگر خوراکی‌های خانگی از آن‌ها استقبال می‌شد.

کودکان امروز زمان زیادی را در مراکز مراقبت، محیط‌های آموزشی، مهدهای کودک و کودکان‌ها و شیرخوارگاه‌ها می‌گذرانند. والدین و بزرگترها و دیگر اعضای خانواده اغلب چنان مشغول کار و سرگرم امور بیرون از خانه هستند که گاه نمی‌توانند توجه اصولی به فرزندان خردسال‌شان داشته باشند.

این اشتغال می‌تواند جنبه‌های مختلف و عوارض متفاوتی را برای کودکان دربرداشته باشد. براساس آمار CDF در سال ۲۰۰۰، دو سوم مادران کودکان کمتر از ۶ سال به کار بیرون از خانه مشغولند که پیچیدگی‌هایی را برای خانواده‌های سراسر دنیا پدید آورده است. برای زنان، نقش‌هایی چندگانه، مثل مراقبت از فرزندان و مدیریت خانه، خانواده و کار بیرون از خانه تنش و خستگی‌هایی را به دنبال دارد. در این میان ذهن هر دو والدین را حداقل سه مسئله اصلی به خود مشغول نگه می‌دارد:

۱. نگرانی برای پیدا کردن مراکز مراقبت خوب، کیفی و سازنده
 ۲. تقلا برای پیدا کردن «زمان کیفی» به منظور بودن در کنار کودکان و ایجاد پیوستگی در خانواده
 ۳. تحمیل بار اقتصادی و اجتماعی ناشی از وضعیت نوین نظام‌های خانوادگی
- بنابراین، بسیاری از تجارب استرس‌زا در کودکان خردسال ناشی از خانواده و تغییرات در آن است. طلاق، ازدواج مجدد، انتقال به خانه جدید، تولد کودک جدید، کاهش سطح ارتباطات خانوادگی و دیدار فامیل از این جمله‌اند. در عین حال در ایجاد استرس دلایلی وجود دارد که کمتر بحرانی هستند و از اتفاقات، حوادث و رخداد‌های روزمره زندگی نشأت می‌گیرند:
- به کودکان گفته می‌شود که چه کارهایی را حتماً باید انجام دهند و کدام را نباید دنبال کنند

- با چه کسی دوست شوند، با چه کسانی بازی نکنند.
- بیرون از خانه نروند و در کوچه بیشتر مراقب خود باشند.
- تلویزیون نگاه کنند و یا چه برنامه‌هایی مال آن‌ها نیست و ساعات خواب و بیداری‌شان کنترل می‌شود.
- تغییر در برنامه روزانه و تغییر مربی و کارکنان را در مهد و کودکان‌ستان تجربه می‌کنند
- نمی‌توانند زیب لباس خود را بپوشند و یا قطعات پازل را به هم وصل کنند.
- و در خانه تنها می‌مانند...

والدینی که به کودکان به هر دلیلی کم توجه می‌کنند و یا زمان لازم را برای صحبت کردن، قصه گفتن، خندیدن، بیرون رفتن و بودن با یکدیگر صرف نمی‌کنند؛ والدینی که استانداردهای سخت و ویژه‌ای را برای پیشبرد تحصیلی و شایستگی‌های ورزشی و رقابت‌های دیگر فرزندان‌شان در این سال‌ها برقرار می‌کنند؛ والدینی که استانداردهایی

دکتر مرجان گودرزی

روشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

والدینی که به کودکان به

هر دلیلی کم توجه می‌کنند

و یا زمان لازم را برای صحبت

کردن، قصه گفتن، خندیدن،

بیرون رفتن و بودن با یکدیگر

صرف نمی‌کنند، استرس را در

فرزندانشان افزایش می‌دهند

را فراتر از حد توان و انتظار کودکان خردسال خود برقرار می کنند و براساس خواسته ها و آرزوهای شخصی و سلیق خود، آن ها را به سوی هدف های زودرس سوق می دهند و والدینی که جداول برنامه و کلاس های خارج از زمان مدرسه را با عجله برای کودکان شان ترتیب می دهند، می توانند استرس را در فرزندانشان افزایش دهند. استرس حتی می تواند ناشی از اوقات خوش نیز باشد. تعطیلات، مرخصی ها، اوقات آخر هفته، ورود کودک جدید، نظم و ساختار زیاد برای ترتیب دادن یک مهمانی خانوادگی و ایجاد محرکات زیاد برای کودک از این جمله اند.

کودکان به راه های مختلفی به این استرس ها پاسخ می دهند، از جمله مشکلات خواب (کابوس های شبانه و یا حتی راهروی در خواب)، افسردگی، برگشت پذیری به رفتارهای کودکانه سال های قبل، اظهار درد و ناراحتی های مبهم، بیش فعالی، مشکلات غذا خوردن، واکنش و تحریک پذیری زیاد و حتی مشکلات پزشکی و فیزیکی و روانی دیگر مثل سردرد، دل درد، خونریزی معده و ...

- استرس ها و تنش ها بخش طبیعی زندگی کنونی هستند و حدی از آن ها از عوامل رشد کودک به شمار می آیند اما باید به وسیله بزرگترها، در خانه، فامیل و مراکز مراقبتی و آموزشی مورد توجه قرار گیرد و مدیریت و مهار شوند. **برازلتون و گرین اسپان** در سال ۲۰۰۰ در پاسخ به تنش ها و استرس های کودکان و خانواده های امروز، هفت نیاز اصولی و غیرقابل گذشت کودکان را مطرح کرده اند که توجه به آن ها را لازم می دانند:
۱. نیاز به برقراری روابط با کودک و همراهی او در مراقبت های جاری، سرگرمی، تفریح و گردش و امور بیرون از خانه؛
 ۲. نیاز به حمایت فیزیکی، ایمنی و نظم دهی در زندگی؛
 ۳. نیاز به کسب تجارب متناسب با تفاوت های فردی کودکان؛
 ۴. نیاز به تجارب متناسب با رشد کودکان؛
 ۵. نیاز به برقراری محدودیت های صحیح و منطقی و انتظارات اصولی؛
 ۶. نیاز به جامعه حمایتی، پایدار و تداوم فرهنگی؛
 ۷. نیاز به آینده نگری و برنامه ریزی برای کودکان.

و اما می توانیم با در نظر گرفتن این هفت نیاز و تحقق آن ها در خانه، خانواده و مراکز آموزشی و شیوه های فرزندپروری مناسب، به کاهش استرس های غیرلازم، بهداشت روانی و اجتماعی خانواده و کودکان کمک های شایان توجهی کنیم

پی نوشت

1. 1. Brazelton, Green Span

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

در نشست «آسیب شناسی شعر کودک» مطرح شد

بر خور داری از شعر و قصه خوب از حقوق کودکان است ...

بخش دوم و پایانی

تنظیم گزارش: سمانه آزاد

کلیدواژه‌ها: شعر کودک، شعرهای آموزشی، ادبیات کودکان

اشاره

در بخش نخست میزگرد آسیب شناسی شعر کودک که در شماره قبل فصل نامه رشد آموزش پیش دبستانی و با عنوان «شعر کودک، ابزار آموزش نیست» چاپ شد با بخشی از نظرات دکتر فرخنده مفیدی، سردبیر و مرتضی طاهری از اعضای هیئت تحریریه مجله و آقایان مصطفی رحماندوست و اسدالله شعبانی از شاعران کودک و نوجوان و نیز آزاده فضائلی، دانش آموخته رشته آموزش پیش دبستانی آشنا شدیم. در بخش دوم این نشست که در پی می آید، با نظرات فریبرز لرستانی، شاعر و مربی کودک و نیز سؤال های تازه سردبیر از اعضا میزگرد آشنا می شویم.

افرادی برای بچه‌ها شعرها و قصه‌های خوبی می‌گویند که باید به دست مخاطبان برسد. بعضی مهدها و مراکز پیش دبستانی هنوز بازاری فکر می‌کنند، ولی برخی مهدها هستند که مسئولانشان آگاهانه عمل می‌کنند. اگرچه هنوز مشکلات اجرایی دارند. به هر حال ما هنوز در خصوص شعر کودک با مشکلاتی مواجه‌ایم و هنوز برخی به شعر کودک نگاه آموزشی دارند. یعنی شعر باید جنبه تربیتی داشته باشد تا بچه زود بزرگ شود.»

بار دیگر شعر و آموزش

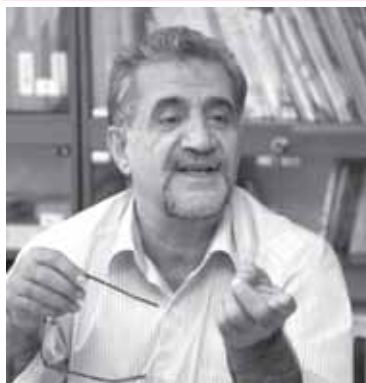
سردبیر فصل‌نامه رشد به نکاتی از مباحث مطرح شده اشاره کرد و گفت: «به نظر همه ما درباره این موضوع اتفاق نظر داریم که شعر جایگاه مهم و با ارزشی در کار با کودک دارد، با وجودی که هنوز جایگاهش را به طور اصولی پیدا نکرده است. ما در این زمینه نقاط کوری داریم و باید در

از کودکان می‌دانیم ولی دلیل بر این نیست که بهتر از آن‌ها می‌فهمیم. بنابراین ما باید در خصوص درک و تعاملات احساسی کودک کار کنیم، طوری که کودک از همه جوانب زندگی لذت ببرد. از غم‌ها، شادی‌ها، استرس‌ها و آرامش‌ها. چون کودک هم مانند ما زندگی می‌کند، معاشرت‌های اجتماعی، شادی مادر، عصبانیت پدر و... را می‌بیند و دور از زندگی نیست. کودک حق دارد که به شادی‌ها و غم‌ها و اضطراب‌ها فکر کند چون با آن‌ها درگیر است اما با منطقی کودکانه. از دید من، در شعر کودک بحث **زندگی** باید جدی باشد. در ادبیات کودک شعرها و شاعران بسیار خوبی داریم، اما راهکارهایی باید ارائه شود. چون شاعران و نویسندگان کودک زحمت می‌کشند، اما باز همان ادبیات بازاری در مهدها رواج دارد. برای مثال، اگر مدیری با نحوه آموزش من مشکل داشت یا مخالف بود، از او می‌خواستم تا جلسه‌ای با حضور اولیا برگزار کند، من وقتی با اولیا درباره شعر کودک و ویژگی‌ها و تأثیرش بر غنای شخصیت کودک صحبت می‌کردم، یک مادر معمولی هم وقتی از جلسه بیرون می‌رفت با مطالبی که در جلسه بیان کرده بودم، ارتباط برقرار می‌کرد و حتی برخی می‌پرسیدند که جلسه بعدی کی برگزار می‌شود؟

«زندگی» در شعر

در ادامه این میزگرد فریبرز لرستانی که تجربه هنری و سابقه فعالیت در مراکز پیش دبستانی دارد، بحث زندگی در شعر کودک را مهم ارزیابی کرد و گفت: «من به عنوان کسی که ۲۳ سال مربی هنر مراکز پیش دبستانی بودم، وقتی درگیر شعر و قصه گفتن برای بچه‌ها شدم و با نقاشی کار می‌کردم، متوجه شدم غیر از شعر و قصه، مباحث بسیاری در آموزش پیش از دبستان وجود دارد که مشکلاتی مانند بخش شعر و قصه را دارند. یعنی نوعی شتابزدگی در رشد همه جانبه کودک وجود دارد؛ کودک زودتر زبان انگلیسی را یاد بگیرد، زودتر به کلاس ژیمناستیک برود، زودتر پیکاسو شود و... من مشکلات زیادی با والدین داشتم. سعی می‌کردم کودک هویت و فردیت خودش را در نقاشی پیدا کند، اما والدین گله داشتند که چرا سماور را کامل نکشیده، چرا برای بچه‌ها نمایشگاه نمی‌گذارید و...

این شتابزدگی در تمام جنبه‌های رشد کودک هست، در شعر هم که انتظار اولیا بیشتر است و می‌خواهند کودکان زودتر شعر یاد بگیرد. من در کتابی خواندم که درست است که ما خیلی چیزها را بیشتر

مصطفی رحماندوست: اگر پدر و مادر امروز برای بچه‌ها شعر و قصه نمی‌خوانند و با آدم‌ها بازی نمی‌کنند، به این دلیل است که برای آن‌ها نه شعر و قصه گفته شده و نه با آن‌ها بازی کرده‌اند که لذت ببرند

حق دارند شعر و داستان خود را داشته باشند و با آن زندگی کنند.

بعضی از شعرهای ریتمیک که موضوعی را آموزش می‌دهند، مورد پسند بچه‌ها قرار

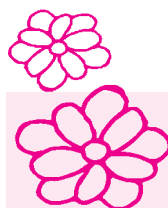
می‌رسد اشعار ما باید به سمت و سویی هم برود که بعضی مفاهیم و موضوع‌ها را تلطیف کند.

نکته دیگر درباره رواج آموزش فلسفه به کودکان است. آیا می‌توان برای شعر در این زمینه جایگاهی تعیین کرد؟ اکنون آموزش فلسفه جایگاه خود را در مراکز پیش از دبستان پیدا کرده است و کتاب‌های ایرانی در این زمینه نوشته می‌شود. آیا نباید شعری که هدایتگر به این سمت و سو باشد (البته نه برای بازار، بلکه به دلیل جایگاه با ارزش شعر) وجود داشته باشد؟ در این جا باز هم بحث شعر و آموزش پیش می‌آید. شما به این مسأله چه گونه نگاه می‌کنید؟

اسدا... شعبانی در پاسخ به این سؤال‌ها گفت: «ابتدا باید نگاه و تلقی ما از شعر و قصه مشخص شود. شعر و قصه قصد آموزش ندارد بلکه قصد پرورش و تربیت دارد. چون این مقوله‌ها وجهه هنری دارد پس نمی‌توان به زبان مستقیم آموزش داده شود و آموزه‌ها را در خودش به صورت هنری عرضه

خانواده‌ها و جامع تغییر نگرش‌هایی ایجاد شود تا شاعران خوب و ناشران موفق در این زمینه معرفی شوند، تا مربیان و کسانی که عهده‌دار امر تربیت هستند، به خوبی و درستی از شعرها استفاده کنند. چون گاهی اوقات شعر خوب است اما نمی‌توانند به درستی از آن بهره بگیرند.»

ایشان هم‌چنین زمینه تازه‌ای را در اشعار کودک مطرح کردند و اضافه کردند که **فردریک فروبل** مربی بزرگ آلمانی و پدر کودکستان که ترانه «به توپ دارم قل قلیه» را نیز سروده است و این شعر در همه ملل و به زبان‌های مختلف جایگاه خاصی پیدا کرده است، می‌گوید شعر کودک باید ویژگی خاص خود را داشته باشد. وی معتقد است که اشعار کودکان باید ضمن جذابیت، درباره کودک و برای کودک باشند. بلند نباشند و کلمات سنگین و غیرقابل فهم کودکان را در بر نداشته باشند. همان‌گونه که در شعر منسوب به ایشان در می‌یابیم که بالا رفتن و پایین آمدن توپ، رنگ و شکل و اندازه آن جنبه غیرمستقیم آموزش را پیدا می‌کند.

اسدالله شعبانی: وقتی برای نظام آموزشی کشور مهم نیست که مربی چه کسی باشد یا زیر بار حق هنر برای کودکان نمی‌رود، یا وقتی در کتاب‌های درسی به طور مرتب بحث آموزشی را مطرح می‌کند و ساعتی برای فعالیت‌های ذوقی بچه‌ها در نظر نمی‌گیرد، از همه جوانب دچار مشکل می‌شویم

می‌گیرند و خانواده‌ها گمان می‌کنند چون چیزی را آموزش می‌دهد بچه‌ها می‌پسندند، در حالی که وزن و موسیقی شعر است که بچه‌ها را جذب می‌کند و از آن لذت می‌برند. پس تلقی ما، تلقی شعر بودن یک شعر و قصه بودن یک قصه است که با آموزش متفاوت است.

دومین مسأله ما این است که شعر و قصه برای گروه‌های سنی مختلف

می‌کند. این باید اولین تلقی ما از شعر، قصه و هنر باشد.

اگر شیوه آموزش مستقیم را در شعر و قصه به کار ببریم، هنر کودکان را ضایع کرده‌ایم. این موضوع باید در سطح ملی جا بیفتد که شعر و قصه محمل و ابزار آموزش نیست. همان‌طور که ما نمی‌خواهیم از شعر حافظ چیزی یاد بگیریم و فقط لذت می‌بریم، کودکان هم

دکتر مفیدی در ادامه به شعرهای موضوعی و نقش شعر در تلطیف آموزش برخی موضوعات اشاره کرد و گفت: «موضوعاتی وجود دارند که ما می‌توانیم از طریق شعر به کودکان آموزش دهیم. یعنی همان بحث شعر و آموزش مطرح می‌شود. مثلاً آیا در آموزش درسی مانند ریاضی و تلطیف کردن آموزش و یادگیری آن نمی‌توان از شعر استفاده کرد؟ به نظر

داشتند؛ بقیه بازاری بودند. در اوایل انقلاب، ناشری از من خواست که کتاب‌هایی را از من با تصویرگری خوب منتشر کند اما بعد متوجه شد که با این روش کتاب به فروش نمی‌رود. به همین دلیل کتاب را با تصویرگری معمولی تبدیل به کتابی بازاری و بنجل کرده بود، که نتیجه آن ۲۷ بار انتشار با تیراژ سی هزار جلد بود. یعنی متأسفانه بالاترین تیراژ فروش کتاب با نام من بود. یعنی اگر کتاب خوبی از کار درمی‌آمد فروش خوب نداشت، اما کتاب بد و بازاری را منتشر کرده بودند که فروش خوبی داشت. سیاست نشر ما به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برمی‌گردد که سیاست قابل تأملی است. یعنی ناشر بازاری که به قصد

به لحاظ موضوع می‌توانیم شعرها را تفکیک کنیم. من در کتاب «خرمن شعر» همین کار را انجام داده‌ام. موضوعات کلانی را در نظر گرفته‌ام که در مراکز پیش از دبستان به بچه‌ها آموزش می‌دهند. زیر مجموعه‌هاشان را مشخص کرده‌ام و شعرهایی را برگزیدم که این زیرمجموعه‌ها را پوشش می‌دهد. به این ترتیب، وقتی مربی می‌خواهد درباره خدا، نماز، دریا و... شعری را آموزش دهد، می‌تواند براساس فهرست شعرهای مناسب را انتخاب کند. این شعرها نمی‌خواهند دقیقاً موضوع مدنظر مربی را آموزش دهند، اما شعرهای توانمند آموزش مربی را صیقل دهند و لطیف کنند. یعنی تخیل شعری می‌تواند موضوع آموزشی را کامل کند و پرورش دهد.

متفاوت است. برای گروه سنی خردسالان مضمون‌هایی را به کار می‌بریم که ظاهراً شعر نیست، اما در بطن آن شعر هست. ما که شاعریم می‌دانیم وقتی دو کلمه کنار هم می‌نشینند، چه زیبایی‌هایی را می‌آفرینند. زیبایی‌شناسی ادبیاتی این نوع آثار را ما می‌شناسیم که به بچه‌ها هم ارائه می‌دهیم. گاهی ما دو کلمه هماهنگ را در شعر می‌آوریم که برخی گمان می‌کنند که فقط پیوند معنایی دارد، در حالی که پشت این کلمه‌ها مفاهیم عاطفی وجود دارند.

شعر، صیقل دهنده آموزش

این‌ها فن‌هایی هستند که در این گفت‌وگو نمی‌توان آموزش داد. پس اگر

فریبرز لرستانی: کودک حق دارد که به شادی‌ها و غم‌ها و اضطراب‌ها فکر کند. چون با آن‌ها درگیر است اما با منطقی کودکانه. از دید من، در شعر کودک بحث زندگی باید جدی باشد

تولید کتاب پا به عرصه نگذاشته، از همان امتیازاتی برخوردار می‌شود که یک ناشر با تولیدات خوب.

یعنی برای ناشر بازاری محدودیتی ایجاد نمی‌کنند. ضمن این که همین ناشران بازار را در اختیار می‌گیرند. یعنی در بازار بین‌الحرمین کتاب‌ها را با ۷۰ درصد تخفیف و با تیراژ صد هزار نسخه می‌فروشند. خریداران هم کتاب‌ها را در کیوسک‌های مطبوعاتی شهرستان‌ها می‌چینند، خانواده‌ها هم که شناخت و آگاهی زیادی ندارند و حتی نشریه‌ای در این زمینه برای آن‌ها منتشر نمی‌شود، کتاب‌ها را می‌خرند. بنابراین مشکل ما مشکل ساختاری است و چون افراد متخصص بر سر کار نیستند، نتیجه کار هم غلط از آب در می‌آید.

اگر این شیوه اجرا شود، هم هنر شعر کودکان و هم محتوای آموزشی را خواهیم داشت. ضمن این که آگاهی عمومی خانواده‌ها و مربیان بالا می‌رود. مانع دیگری که وجود دارد، کارگزاران فکری و فرهنگی جامعه هستند. وقتی برای آن‌ها مهم نیست که مربی چه کسی باشد یا زیر بار حق هنر برای کودکان نمی‌رود، یا وقتی در کتاب‌های درسی به طور مرتب بحث آموزشی را مطرح می‌کند و ساعتی برای فعالیت‌های ذوقی بچه‌ها در نظر نمی‌گیرد، از همه جوانب دچار مشکل می‌شویم. بنابراین، لازمه پرورش کودکان خوب، پرداخت همه جانبه به قضیه است.»

اسدا... شعبانی اضافه کرد که امسال در بخش کودک و نوجوان نمایشگاه کتاب، از هر پنجاه ناشر شاید دو ناشر کتاب کودک

فنی است همان هنری است که هر کس نمی‌تواند آن را انجام دهد و باید کارکرد. مسأله دیگر این است که گروه‌های سنی خردسال هر چه پایین‌تر باشند، پیوندهای آوایی بر پیوندهای معنایی غلبه پیدا می‌کند و هر چه بالاتر می‌رویم (مثلاً برای جوانان و بزرگسالان) ممکن است به جایی برسیم که پیوند آوایی وجود نداشته باشد. پس ما این موازنه را داریم که نیازمند دانش است. اما درباره این سؤال که چگونه می‌توانیم شعر را وارد زندگی بچه‌ها کنیم باید گفت که ما درباره «ویژگی‌های شعر چیست؟» بحث‌های نظری زیادی داریم. یکی از ویژگی‌های شعر خردسالان که روی آن‌ها تأثیر می‌گذارد این است که مضمون‌هایی متناسب با دنیای بچه‌ها داشته باشد. البته

درست است که قرار نیست همه شعرهای من یا آقای رحماندوست به مهدهای کودک راه پیدا کند، اما باید دانست که چه شعری برای چه گروه سنی مناسب است. پس مربی باید بتواند انتخاب خوبی در این زمینه داشته باشد. اما متأسفانه، به جای این که مربی انتخاب خوبی داشته باشد، از او می خواهند که شعر تولید کند.»

اول شعر بعد آموزش

در بحث کتابهای آموزش فلسفه به کودکان که سردبیر فصل نامه مطرح کردند، مصطفی رحماندوست نیز تأیید کرد و رواج آموزش فلسفه به کودکان را هم چون موجی یاد کرد که البته موجی مثبت است و گفت: «ببینید! آموزش در شعر جا دارد و ما شعر آموزشی داریم، اما همان طور که از نامش پیداست، ابتدا شعر است و بعد آموزش. در خصوص آموزش فلسفه هم که به آن اشاره کردید، باید گفت که این موضوع تبدیل به مد شده است که به زودی هم از مد می افتد.»

پیدا کند اما همان کسانی که فلسفه کار می کنند، به سراغم آمده بودند و می گفتند درباره آموزش فلسفه شعر بگو. من می گویم برای من آموزش فلسفه به وسیله شعر با آموزش اصول دین یا اصول موسیقی به وسیله شعر فرقی نمی کند، چون در این جا شما می خواهید شعر را ابزاری قرار دهید تا خودتان را مطرح کنید.

البته جای قرآن در مهد کودک هست، اما قرآنی که برای خردسالان گزیده یا معنی شده باشد. او در ادامه به مشکلات نظام آموزش و پرورش اشاره کرد و گفت: «نظام آموزش و پرورش ما نظامی عقب مانده است و ما از نظامهای پیشرفته حدود صد سال عقب هستیم. یکی از دلایل این موضوع هم این است که ما هم چنان عقب ماندگی را تجربه می کنیم. اگر امروز بچه های ما درست تربیت شوند، وقتی خودشان پدر و مادر شدند، دیگر اشتباه پدر و مادر امروزشان را تکرار نمی کنند. اگر پدر و مادر امروز برای بچه ها شعر و

آزاده فضایی: ما باید خودمان باشیم و نخواهیم الزام مدلهای دیگران را دنبال کنیم و به بچه هایمان هم اجازه دهیم خودشان باشند

روی دیگر سکه

رحماندوست ورود کتاب حتی کتابهای نه چندان مناسب را به خانه های مایه خوشحالی دانست و گفت: «البته من درباره ورود کتابهای نامناسب به خانواده ها و مهدها و مراکز پیش دبستانی نظر دیگری هم دارم: من خیلی خوشحالم که این کتابها خریداری می شوند و امیدوارم این مرحله ابتدایی باشد و در مراحل بعدی خانواده ها و مربیان کتابهای خوب و مناسب را بخرند.

یادمان باشد که تا پانزده سال پیش همین کتابهای نامناسب هم خریداری نمی شدند. اگر اکنون حدود پنج هزار عنوان کتاب منتشر می کنیم نباید فراموش کنیم که حدود ۱۶ سال پیش ۳۰۰ - ۲۰۰ عنوان کتاب منتشر می کردیم. پس اکنون یک اتفاق در کشور افتاده است که کسی دو هزار تومان پول بابت همان پنج کتاب نامناسب بپردازد. قبلاً این اتفاق نمی افتاد. از این پس کار به عهده من و شما، آموزش و پرورش و رسانه هاست که سطح تفکر کسانی را بالا ببرند که مرحله اولیه را طی کرده اند و به سمت خرید کتابهای مناسب سوق دهیم. با وجود این مسائل، مهم این است که ناامید نشویم و روبه جلو حرکت کنیم و مراحل را یکی یکی طی کنیم از خانواده ها شروع کنیم، قصه گویی را گسترش دهیم، از آموزش و پرورش طلبکار شویم.»

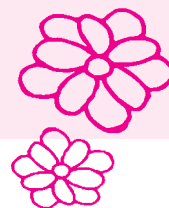
حرفهای آخر

فرخنده مفیدی، سردبیر نشریه رشد آموزش دبستانی، با تشکر از اعضای شرکت کننده در نشست شعر در جمع بندی مطالب مطرح شده اظهار داشت: نکات بسیار خوبی درباره موضوع و هدف این جلسه بیان شد. شما می دانید که فصل نامه رشد آموزش دبستانی با تیراژ بسیار بالاتر از نشریه هایی که در همین فاصله زمانی کار کرده اند، به کار خود ادامه داده است. علت این موضوع هر چه باشد، به قول آقای رحماندوست آن اتفاق مهم افتاده

قصه نمی خوانند و با آدمها بازی نمی کنند، به این دلیل است که برای آنها نه شعر و قصه گفته شده و نه با آنها بازی کرده اند که لذت ببرند.

بنابراین آموزش و پرورش هم چنان اشتباهاتش را تکرار می کند، باید زمانی این اشتباهها را قطع و آموزش را برای بچه ها لذت بخش کرد، تا بتواند این لذت را به نسل بعدی منتقل کند.»

البته من خیلی خوشحالم که موج فلسفه راه افتاده است، چون کسی که می خواهد وارد دنیای تفکر شود، باید ابتدا تفکر منطقی داشته باشد. پس بگذارید فکورری ایجاد شود. اگر در پیوند با آن شعورری ایجاد نشد هم مشکلی نیست. خیلی از اتفاقاتی که در اطرافیان می افتد، به دلیل نبود فکورری و تفکر منطقی است. اشکالی ندارد که فلسفه گسترش

برای فلسفه هستند. آن‌ها داستان‌هایی هستند که برای فلسفه نوشته می‌شوند ولی من کاملاً مخالف این موضوع فکر می‌کنم. چون ما ایرانی هستیم و مادرزادها ما نصف سخنان خود را با شعر می‌گفتند. پس ما باید خودمان باشیم و نخواهیم الزاماً مدل‌های دیگر را دنبال کنیم و به بچه‌هایمان هم اجازه دهیم خودشان باشند.»

مرتضی طاهری عضو هیئت تحریریه نشریه رشد آموزش پیش‌دبستانی نیز پیام خود را با چند پیشنهاد ارائه داد: «شاعران باید درباره بحث فطرت‌گرایی و توحید با

خوب هنری هست و مربی باید متناسب با هدف و کارش شعر را انتخاب کند. وقتی مربی شناخت خوبی داشته باشد، شعر مناسب با موضوع مورد نظرش را به راحتی انتخاب می‌کند. من به عنوان شاعر متناسب با علاقه‌ام برای گروه‌های سنی مختلف شعر می‌گویم و مربی با دانشی که دارد دست به انتخاب می‌زند. زمانی انتخاب مربی مؤثر است که مخاطب با این اثر زندگی کند. اگر مربی این توانایی را داشت، مربی خوبی است. اگر من شاعر بتوانم شعری بگویم که مربی بتواند انتخاب کند، شاعر بدی نیستم. اما وقتی به این دو نکته توجه نکنیم تنها

است و ما هم تا جایی که در توان داریم فعالیت‌مان را ادامه می‌دهیم. شما می‌دانید که ما قصه‌های فراوان هم داریم، رنج‌های زیادی کشیدیم و می‌کشیم. مثلاً درباره موسیقی ما هنوز مشکلاتی داریم و در خصوص هر موضوعی که قصد بیان آن‌ها را داشتیم حرف و حدیث‌هایی وجود داشته است. در این فصل‌نامه که برای کودکان است، حرف‌های منطقی، خوب و بزرگی زده می‌شود و همگان (کسانی که در آموزش و پرورش هستند) آن‌ها را تأیید می‌کنند و به همین دلیل نیز فعالیت خود را پیش می‌برد. شما با حضورتان در این جلسه‌ها،

دکتر فرخنده مفیدی: اکنون آموزش فلسفه جایگاه خود را در مراکز پیش از دبستان پیدا کرده است و کتاب‌های ایرانی در این زمینه نوشته می‌شود. آیا نباید شعری که هدایتگر به این سمت و سو باشد، وجود داشته باشد؟

همان ظرافتی که در مباحث این نشست مطرح شد، بیش‌تر توجه کنند. ضمن این که در شعرهایی که می‌سرایند بحث «انس و الفت» و «حساس و عاطفه» بر مسائل آموزشی ترجیح پیدا کند و حتی مسائل آموزشی هم به این نکات اشاره داشته باشد. سومین نکته این که تأثیر شعر ولو آموزشی بسیار زیاد است. البته آموزش‌های لطیف و احساسی و غیرمستقیم و بحث‌های قرآنی هم باید با ظرافت در شعرها مطرح شود.»

سردبیر فصل‌نامه ضمن تشکر مجدد از همه شرکت‌کنندگان و سهم مؤثر آن‌ها در گفت و گوی شعر، کل مباحث را ارزشمند خواندند و ضمن آرزوی توفیق روزافزون برای همه ادامه این مباحث را لازم دانستند.

پی‌نوشت

1. Action

چیزی که ضایع می‌شود حق کودک است.» فریبرز لرسناتی نیز گفت: «اولیا باید تخیل بچه‌ها را جدی بگیرند و به آن احترام بگذارند و کتاب‌هایی را در دسترس بچه‌ها قرار دهند که به لحاظ روان‌شناسی رشد مورد تأیید و برای گروه سنی کودکان مناسب هستند.»

و مصطفی رحماندوست افزود: «مربی عزیز من! پدر و مادر گرایی! پیشنهاد من این است که با خواندن شعر ناب با بچه‌ها و بازی کردن با آن‌ها از زندگی‌تان لذت ببرید. فن لذت بردن از بچه‌هایی را یاد بگیرید که خداوند به شما عطا کرده است.»

آزاده فضائی نیز گفت: «من فکر می‌کنم مهم‌ترین نکته این است که به والدین بگوییم: «خودمان باشیم» در جریان فلسفه برای کودکان، گروه فیک، این نگاه را ندارند که داستان‌های تولید شده قابل استفاده

کمک بسیاری به مربی‌ها و والدین و جامعه دانشجویی می‌کنند: چون مخاطبان این مجله علاوه بر والدین و مربیان، کارشناسان و دانشجویان نیز هستند. بنابراین، در نوع خود پیام‌ها را به صورت گسترده منعکس می‌کند.

من در پایان این مباحث ارزشمند می‌خواهم برای مخاطبان خوب مجله رشد پیش‌دبستانی روشن کنید که پیام شما در کسوت شاعر درباره شعر کودک برای خانواده‌ها و مربیان چیست؟»

اسدا... شعبانی پیام خود را این گونه بیان کرد: «خانواده‌ها و مربیان باید با توجه به ادبی بودن ادبیات کودک، حقوق کودکان را رعایت کنند. کودکان حق دارند شعر و قصه ویژه خودشان را داشته باشند که با آن زندگی کنند نه این گونه آموزش ببینند. آموزش در سرشت و بطن هر اثر

اشاره

نوشتن مهارتی
مهم و مفید است که
نه تنها یکی از مهارت‌های
تحصیلی به شمار می‌رود، بلکه
بخش مهمی از زندگی روزانه و
سراسر عمر فرد را شامل می‌شود.
توانایی روشن‌تر و شفاف‌تر نوشتن
برای کسی که به این مهارت تسلط دارد،
موفقیتی در زندگی محسوب می‌شود.
افرادی که نوشته‌هایشان از درستی،
صحت، نظم، هماهنگی و زیبایی برخوردار است،
معمولاً نظم و نسق بیشتری در رفتارهایشان سایه
می‌اندازد.
روان و سلیس نویسی امری آموختنی است یا ذاتی؟
آیا در پیش دبستان جایگاهی برای روان‌نوشتن هست؟ در
این مقاله، مطالبی را درباره چگونگی آماده‌سازی کودکان برای
نوشتن می‌خوانیم.

کلیدواژه‌ها: آمادگی برای نوشتن، زبان‌آموزی، آماده‌سازی برای
نگارش اندیشه، پیش دبستان.

۱. آماده‌سازی برای فن نوشتن

لازم است کودک نحوه به دست گرفتن مداد، استفاده درست از کاغذ و دفترچه، طریقه نشستن و استفاده از نور را یاد بگیرد. چشم و دستش هماهنگ شوند. با شیوه استفاده از خطوط دفترچه و پاکیزه نگاه داشتن آن آشنا شود و با شیوه ورق زدن دفترچه، نوشتن خط فارسی، یعنی از راست به چپ و از بالا به پایین آگاه شود. دستش به نوشتن زاویه‌ها، انحناها و جهت‌های مختلف حروف ورزیده شود. فاصله‌های بین دو نماد نوشتاری (خطوط یا اشکالی که برایش تعیین می‌کنید) را حفظ و تناسب آن‌ها را از حیث اندازه و دیگر ضوابط نوشتاری رعایت کند. چند فعالیت زیر برای ورزیده شدن دست کودکان برای فن نوشتن آورده می‌شود:

- وصل کردن خطوط و نقطه‌ها به یکدیگر
- کشیدن خطوط از سمت راست به چپ، بالا به پایین، پایین به بالا، خطوط مورب، منحنی، بالای خط، رو و زیر خط
- خط کشیدن دور یک شکل
- تکمیل اشکال نیمه و ناقص
- آموزش شکل‌های سه‌گوش، چهارگوش، دایره و نیم‌دایره، چنانچه اصولی و ضابطه‌مند ارائه شوند، کودکان را برای نوشتن برخی حروف از قبیل عین اول و وسط، سر میم،

ف - ق - و - و... در پایه اول دبستان آماده می‌کند.

- اصلاً پیش دبستان، جایگاه استفاده از دست‌هاست. با استفاده از خمیر، مداد، مداد رنگی، آبرنگ، گواش و رنگ کردن و ترسیم اشکال روی کاغذ، گل، خاک، بریدن پارچه یا کاغذ با قیچی یا دست، مجاله کردن کاغذ، چسباندن، سوزن نخ کردن و پرتاب توپ به هر حال همه و همه ضمن این که فعالیت‌های جذابی برای کودک هستند؛ تقویت ماهیچه‌های دست وی و هماهنگی چشم و دست او را سبب می‌شوند.

لازم به یادآوری است که در انجام موارد بالا، می‌بایست کارها از ساده به پیچیده اجرا شود. شایسته کودکان پیش دبستانی نیست که در انجام دادن کارها بر آن‌ها فشار یا اجباری تحمیل شود.

مهارت سخن گفتن و نوشتن هر دو محصول زبان هستند، ولی خواستگاه آموزشی این دو متفاوت است. کودک سخن گفتن را در فرایندی طبیعی و از محیط زبانی فرا می‌گیرد، در حالی که نوشتن در فرایندی آموزشی و با یک برنامه سازمان‌بندی شده یاد داده می‌شود. نوشتن از جنبه‌های دیگر زبانی پیچیده‌تر است. نه تنها مهارت پیدا کردن در سه جنبه زبانی دیگر، پیش نیاز نوشتن است، بلکه تقویت برخی عضلات بدن و هماهنگی بین آن‌ها نیز ضروری است. مانند تقویت ماهیچه‌های ریز و درشت بازو، انگشتان و هماهنگی عضلات چشم و دست که به زمان، صبر و حوصله نیاز دارد. بر این اساس بهتر است ابتدا از خط خطی‌های آزادانه و نقاشی شروع شود. از نظر **ویگوتسکی** کودک از نقاشی اشیاء به نقاشی واژه‌ها دست می‌یابد؛ «کودکان در زمان رشد خود به تفاوت بین تصاویر و خطوط چاپی و نوشتاری پی می‌برند، به‌طوری که تصاویر را شکل و خطوط افقی و عمودی را خط می‌نامند»^۱

نوشتن به مقدماتی مثل تبدیل آواها به حروف و ترکیب آن‌ها که در دوره ابتدایی با نام‌های رونویسی و املا مطرح می‌شود؛ و نگارش به منظور بیان اندیشه، احساسات کودک در قالب کلمه، جمله و پاراگراف؛ نوشتن نامه. پاسخ دادن به پرسش‌های معلم به صورت کتبی؛ نوشتن اطلاعات، دانش، تخیلات و دیدگاه‌های کودک - نیاز دارد که محمل مهیا کردم آن‌ها در پیش دبستان است.

چنانچه کودک در این دوره آموزشی به بازی‌ها و فعالیت‌هایی بپردازد که در آن‌ها از دست استفاده می‌شود یا خطوط و اشکالی نگاشته می‌شود، به نوشتن علاقه‌مند خواهد شد. در این وادی، نه تنها دستش قدرت گرفتن مداد را برای نوشتن پیدا می‌کند و مهارت فیزیکی لازم را کسب می‌کند، بلکه با تمرین دقت و تلاش برای درست‌نویسی و تمیزنویسی آمادگی لازم را در خوش خطی بدست می‌آورد. زیرا همان‌گونه که کودکان در آموزش‌های زبانی خود نیاز دارند فکر و احساسشان را به درستی و وضوح بیان کنند؛ لازم است تا برای بیان پیام‌های خود به شکل نوشتاری و نیز خوش خط نویسی نیز از طریق فعالیت‌های مناسبی آماده شوند.

در ادامه به دو شکل آمادگی برای نوشتن اشاره می‌شود، که اولی به آماده شدن برای آشنایی با نظام خط و فن نوشتن می‌باشد و دومی به منظور آماده‌سازی برای نگاشتن اندیشه‌هاست.

۱۷

رشدآموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

اگر کودک فرصت صحبت کردن به حد کافی را در کلاس داشته باشد و در تعامل‌ها و گفت‌وگوهای کلاسی شرکت فعال داشته باشد، در نوشتن نیز از مهارت لازم برخوردار می‌شود

فریده عصاره

پیش نیازهای نوشتن در پیش دبستان

پیش نیازهای

اشاره

شاید آن روز که حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) به تأسی از معصومین (علیهم السلام) بر تربیت قرآنی تأکید کردند و در سخنی گویبار و جاودان فرمودند: «تربیت باید تربیت قرآنی باشد»، برنامه ریزان و دست‌اندر کاران تعلیم و تربیت کمتر به اهمیت و ضرورت این نگرش توجه داشتند و حتی در سالیان قبل از انقلاب اسلامی، نه تنها برای قرآن اهمیت چندانی قائل نبودند، بلکه آن را صرفاً کتابی برای گروه خاص - عالمان و روحانیان - و اماکن خاص - مساجد و مراسم عزاداری - می‌دانستند.

کلیدواژه‌ها: رویکرد قرآنی، تربیت قرآنی، دوره پیش دبستان. در سال‌های اخیر، برنامه ریزان و دلسوزان نظام آموزش و پرورش برای تجلی هر چه بیشتر دیدگاه و سخن مذکور حضرت امام و منویات مقام معظم رهبری مبنی بر رفع محجوریت از قرآن به‌ویژه در عرصه تعلیم و تربیت، سعی و تلاش مضاعف داشته‌اند و بر تحقق رویکرد قرآنی در برنامه‌ها و روش‌های آموزش و پرورش تأکید کرده‌اند. در این نوشتار ضمن تأکید بر ضرورت رویکرد قرآن به برخی ابعاد آن می‌پردازیم.

در منشور توسعه فرهنگ قرآنی، به وزارت آموزش و پرورش مأموریت داده شده است که با برنامه‌ریزی و نظارت بر حسن اجرای آموزش عمومی قرآن کریم در تمامی نهادهای دولتی - درون و بیرون از آموزش و پرورش - و نهادهای مردمی فعالیت‌های قرآن را ارتقا بخشد. بر این مبنا، آموزش و پرورش سعی دارد در برنامه‌ها و فعالیت‌های دوره‌های تحصیلی بر «رویکرد قرآنی» توجه کند، و با اهمیت دادن به فرهنگ قرآنی مفاهیم و معارف آن را به صورت غیر مستقیم با برنامه‌های درسی تلفیق کند. به عبارت دیگر، در این جهت‌گیری هدف محور قرار دادن آموزه‌ها و مفاهیم قرآن در برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزش و پرورش است. اما آنچه مسلم است باید تحقق چنین رویکردی به دور از افراط و تفریط و با بررسی‌های دقیق، علمی،

۲. آماده‌سازی برای نگاشتن اندیشه‌ها

اگر مایلید که کودکان در دوره‌های بعدی، چه در دبستان چه در دوره‌های دیگر زندگی‌اش، نوشته‌هایش از انسجام برخوردار باشد، با سهولت بیشتری افکار و اندیشه‌هایش را بنگارد و افکارش منظم باشد، قبل از هر چیز لازم است به خوب گوش دادن عادت کند. هدایتش کنید تا حرف‌هایش را پیرامون یک موضوع بزند و در هنگام صحبت کردن هر بار که از موضوع خارج می‌شود، با شیوه مناسب با اوضاع و احوال کودک، سخنان او را به سمت موضوع پیش ببرید. به هر حال اگر کودک فرصت صحبت کردن به حد کافی را در کلاس داشته باشد و در تعامل‌ها و گفت‌وگوهای کلاسی فعالانه شرکت کند، در نوشتن نیز به‌زودی از مهارت لازم برخوردار می‌شود. زیرا به تحریر در آوردن افکار، نیازمند زمینه‌سازی برای ایجاد نظم فکری است. تعامل گوش دادن و صحبت کردن نظام‌مند و هدایت‌شده موجب نظم فکری و ساماندهی به ذهن است.

برای ایجاد زمینه‌های لازم در این اهداف موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- استفاده از نقاشی درباره موضوع‌هایی که شما برایشان تعیین می‌کنید یا انتخاب خودشان است. ترسیم نقاشی و درست کردن کار دستی فعالیت‌هایی غیر کلامی هستند، ولی کودک را به گفت‌وگو با خود وامی‌دارند؛ به عبارتی گفتار درونی و نظم ذهنی را موجب می‌شوند. این کار ضمن این‌که هماهنگی بین چشم و دست و تقویت عضلات را ایجاد می‌کند، به تدریج رشد کلامی را نیز باعث می‌شود.

- صحبت درباره نقاشی‌های خود

- اجرای نمایش خلاق، قصه‌سازی و...

- می‌توانید از کودکان بخواهید تا درباره اندیشه‌هایشان روی کاغذ بنویسند. بدین صورت که ابتدا از آن‌ها بخواهید، درباره موضوعی صحبت کنند و از آن‌ها بپرسید که آیا می‌خواهند صحبت‌هایشان را بنویسند؟ چنانچه گفت بلد نیستیم، از وی بخواهید که به صورتی که دوست دارد، بنویسد. خواهید دید که او خطوطی را روی کاغذ ترسیم می‌کند (او را هدایت کنید تا از راست به چپ بنویسد) سپس بخواهید تا نوشته‌اش را بخواند. این فعالیت هدف مربوط به «تفکرات در قالب خطوط ابداعی» را محقق می‌کند.

منبع

فلاد، جیمز و پیتر سالوس، (۱۳۶۹)، مهارت‌های زبانی، ترجمه علی آخشینی، مشهد، آستان قدس رضوی.

رویکرد قرآنی در دوره پیش دبستان

برنامه ریزان و صاحب نظران تعلیم و تربیت در دوره پیش دبستان بر آموزش های عمومی بیش از آموزش های تخصصی تأکید دارند و آن را دوره آمادگی و زمینه سازی برای فعالیت ها و آموزش های بعدی می دانند

کارشناسان و همچنین با در نظر گرفتن اقتضات دوره های تحصیلی مختلف صورت بگیرد.

تبیین رویکرد قرآنی در دوره پیش دبستان از یک سو و شناخت ویژگی های

کودکان این دوره سنی از سوی دیگر از ضروری ترین مسائل برای اثربخشی

فعالیت های مربی پیش دبستانی است. برنامه ریزان و صاحب نظران

تعلیم و تربیت در دوره پیش دبستان بر آموزش های عمومی بیش از

آموزش های تخصصی تأکید دارند و آن را دوره آمادگی و زمینه سازی

برای فعالیت ها و آموزش های بعدی می دانند. در دوره پیش

دبستان از مربی انتظار می رود بر آموزش ها و فعالیت های

عمومی تأکید داشته باشد. برای نمونه از فعالیت های نقاشی،

شعر و... باید همچون یک روش و شیوه برای آموزش های

غیرمستقیم استفاده کرد نه آنکه بخواهیم کودک نقاش

یا شاعر شود. با چنین نگرشی لازم است در رویکرد

قرآنی در دوره پیش دبستان به جنبه های عمومی

و نه آموزشی خاص توجه شود. بر این مبنا است

که برنامه قرآن کریم دوره پیش دبستان بر انس،

آشنایی، علاقه و ارتباط کودک با قرآن کریم

تأکید دارد.

رویکرد قرآنی باید زمینه ساز این نگرش در

کودکان شود که در سطح کودکانه شان قرآن

کتاب زندگی است. به همین جهت ضروری

است بیش از آنکه صرفاً در صدد آموزش قرآن

باشیم، فرصت هایی را برای کودک ایجاد کنیم

تا نخست این نگرش و باور در وی ایجاد شود

که هر آنچه خوبی و کار پسندیده است، از قرآن

کریم است.

در این صورت است که می توان امید داشت

زمینه های تربیت قرآنی و شکوفایی آن در سنین

بالا تر فراهم شود. و به دیدگاه ماندگار حضرت امام

خمینی (ره) که فرمودند: «تربیت، باید تربیت قرآنی

باشد» نزدیک تر شویم.

ان شاء الله

بنیانگذار نمایش

کلیدواژه‌ها: وینی فرد وارد، نمایش خلاق، سفید برفی.

وینی فرد وارد^۱ در ۲۹ اکتبر سال ۱۸۸۴ در شهر الدورا ایالت آیوا در امریکا متولد شد و جوان‌ترین دختر آلنا دیمیک و جرج دبیلو وارد^۲ وکلای برجسته الدورا بود. در سال ۱۹۰۲ از دبیرستان الدورا فارغ‌التحصیل شد و در سال ۱۹۰۳ مطالعات خود را به عنوان دانشجوی کارشناسی دانشکده زبان و گفتار در دانشگاه شمال غربی کامناک^۳ آغاز کرد. خانم وارد مدرک خود را در سال ۱۹۰۵ بعد از دو سال اداره بازی‌ها و شرکت در مسابقات دکلمه و فن بیان در آیوا کسب کرد. وارد معلم ویژه خواندن، آموزش تربیت‌بدنی و نمایش خلاق (دراما) در مدارس دولتی ایالت میشیگان در طی سال‌های ۱۹۰۸ تا ۱۹۱۶ بود.

در سال ۱۹۱۶، نیز وارد دانشگاه میشیگان شد و مدرک دکترای خود را در آموزش و پرورش دریافت کرد.

در سال ۱۹۱۸، از خانم وارد خواسته شد تا در دانشگاه شمال غربی و دانشکده فن بیان تدریس کند. و در همان سال نیز به عنوان عضو هیئت علمی و استادیار دانشگاه کار خود را آغاز کرد. حرفه‌ای که تا زمان بازنشستگی خود در سال ۱۹۵۰ ادامه یافت. وارد در حقیقت رشته جدی و نو را در آموزش و پرورش پایه‌گذاری کرد: نمایش خلاق با کودکان و برای کودکان یا نمایش خلاق و تئاتر کودکان^۴.

در سال ۱۹۲۴، مدارس ابتدایی ایواپوتون^۵ ایالت ایلینویز درس هنرهای نمایش خلاق را به عنوان موضوعی تازه در برنامه درسی ایجاد کرد و خانم وارد اداره‌کننده آن تا زمان بازنشستگی خود بود.

در سال ۱۹۲۵، به همراه دو تن از رؤسای دانشکده، تئاتر کودکان را پایه‌گذاری کرد. هدف وی در وهله اول تدارک خدمات ارزشمند به شهر دانشگاهی خود و ارائه دانش تازه به دانشجویان فن بیان و نیز ایجاد آزمایشگاهی برای مطالعه و تمرین تئاتر برای کودکان و نوجوانان بود.

اولین تولید تمام‌وقت وی بازی «سفید برفی»^۶ بود که در سال ۱۹۲۵ با حمایت مالی باشگاه هنرهای نمایشی و خلاق دانشکده فن بیان برگزار شد. دو سال بعد، یعنی در سال ۱۹۲۷ مدارس

خلاق و تئاتر کودکان

وینی فرد وارد، خالق «سفید برفی»

دکتر فرخنده مفیدی

ابتدایی به دانشکده فن بیان برای حمایت از تئاتر کودکان ملحق شدند و شورای متخصص سرپرستی و اداره آن تعیین شد. خانم وارد و اعضای انجمن اولیاء و مربیان این شورا را تشکیل می‌دادند که نتیجه‌اش شکل‌گیری تئاتر کودکان شهر دانشگاهی ایوانزتون و یکی از تئاترهای پیشگام برای کودکان در امریکا شد. خانم وارد تئاتر کودکان ایوانزتون را ۲۵ سال به‌عهده داشت. در سال ۱۹۴۴، نیز کنفرانس تئاتر ملی کودکان را بنا نهاد. برگزاری کلاس‌های نمایش خلاق در مدارس به منظور فرصت‌دادن به کودکان برای ابراز وجود و تربیت زبان انگلیسی شفاهی و درک ادبیات شفاهی از جمله هدف‌های دیگر برنامه‌های وی بود.

خانم وارد چهار کتاب نوشت که عبارتند از:

۱. نمایش کودکان

۲. نمایش خلاق

۳. برنامه‌ریزی با کودکان

۴. داستان‌های نمایشی^۷

وی همچنین جزوات، مقاله‌ها و نوشته‌های بسیاری را درباره

بازی کودکان نوشت. مقاله‌ها و سخنرانی‌های متعدد وارد

در بسیاری از مجلات بین‌المللی - محلی و بومی و

ژورنال‌ها و روزنامه‌ها به چاپ رسیده است. وی به

عنوان مدیر و اداره‌کننده تئاتر کودکان ایوانزتون

و نیز عضو هیئت علمی بازنشسته شد و تا

۲۰ سال بعد از بازنشستگی خود در سال

(۱۹۵۰) به نوشتن، تدریس، اداره نمایش

خلاق و تئاتر برای کودکان و برگزاری

کارگاه‌ها در این خصوص در سراسر

کشور ادامه داد.

پی‌نوشت

1. Winifred ward

2. Allena Dimmick and George w.ward

3. Cumnock school of oratory

4. Creative drama and Children's theater

5. Evanston

6. Snow White

7. Stories to Dramatize

عزت نفس در کودکان

ترجمه و تألیف: جمیله حدادزاده

اشاره

وظیفه خطیر پرورش فرزند و دارا بودن فرزندی که با وجودشان لذت و نشاط به زندگی ما می‌بخشند، همه و همه در هنر ارتباط است. بچه‌ها فکر می‌کنند که هر چیزی و هر کسی دوست‌داشتنی است، از جمله خودشان. آنان، زمانی که خودشان هستند و مجبور نیستند تظاهر کنند، احساس شادی می‌کنند و عمیقاً از زندگی لذت می‌برند. گرایش اساسی به داشتن احساس خوب به خود و دنیای اطراف چیزی است که همه ما با آن به دنیا می‌آییم. با این حال، با گذشت زمان، این تمایل طبیعی به طریق‌های مختلف تهدید می‌شود. به نظر می‌رسد که کیفیت روابط در کودکی اهمیت اساسی داشته باشد، زیرا در این زمان است که بذره‌های عزت‌نفس کاشته می‌شود. تصور می‌شود که مادر (یا جانشین مادر) از این لحاظ نقش محوری ایفا می‌کند. اگر رابطه مادر - فرزند سالم باشد (یعنی کودک احساس کند که مادرش قادر است به احساسات و نیازهای او به سرعت و به‌طور مؤثر واکنش نشان دهد و آن‌ها را درک کند)، کودک خواهد توانست درباره خود و توانایی برقراری روابط شخصی صمیمی بر بزرگسالی احساس مثبت داشته باشد. عقیده بر این است که عکس این موضوع نیز، در صورت ضعیف بودن رابطه مادر - فرزند، می‌تواند صادق باشد.

عزت‌نفس سالم زره کودک در برابر سختی‌ها و مشکلات جهان است. به نظر می‌رسد کودکانی که احساس خوبی به خودشان دارند، راحت‌تر در برابر فشارهای منفی مقاومت می‌کنند. آن‌ها تمایل دارند که بخندند و آمادگی بیش‌تری برای لذت از زندگی دارند. به‌طور کلی این کودکان واقع‌بین و خوش‌بین هستند.

در مقابل، می‌توانید کودکانی با عزت‌نفس پایین پیدا کنید که در مواجهه با مسائل مهم دچار اضطراب و ناامیدی هستند. کسانی که احساس ضعف از خود نشان می‌دهند و به سختی راه‌حل برای مشکلات پیدا می‌کنند. اگر افکار خود انتقادی مانند: «من خوب نیستم» یا «من نمی‌توانم هیچ کاری را درست انجام دهم» به خود داشته باشند، ممکن است منفعل، منزوی یا افسرده شوند. در مواجهه با مسأله‌ای جدی پاسخ آنان «من نمی‌توانم» است. این مقاله به چگونگی شکل‌گیری عزت‌نفس و مفهوم آن پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: عزت‌نفس، الگوهای رفتاری و آسیب‌های اجتماعی

علامت وجود یک مشکل است و توجه فوری و دقیق والدین را می‌طلبد. عزت‌نفس احساس و باوری درونی و پایدار نسبت به ارزش و توانایی‌های خود است که در ضمیر ناخودآگاه ما و در دوران کودکی شکل می‌گیرد و همه افراد درجه‌هایی متفاوت از عزت‌نفس دارند. اما در مقابل اعتمادبه‌نفس یک باور و احساس نسبت به توانایی در انجام دادن برخی امور است. به این معنی که فرد دارای مهارت و یا دانش کافی در برخی امور است. اعتمادبه‌نفس موضوعی سطحی و محدود است ولی عزت‌نفس عمقی، جامع و کامل است.

عزت‌نفس به لحاظ داشتن اهمیت خاص در زندگی و در صورت رشد و تقویت، باعث اعتلای روح و دستیابی به سلامت روان و همچنین پیشرفت‌های اخلاقی، علمی و اجتماعی می‌شود و ضعف آن زمینه‌ساز بسیاری از مفاسد اخلاقی و آسیب‌های اجتماعی خواهد شد.

عزت‌نفس چیست؟ عزت‌نفس ماهیتی پویا و درونی دارد، حالتی ساکن و ملموس که بتوان آن را مستقیماً و به‌راحتی مشاهده و ارزیابی کرد. عزت‌نفس را می‌توان میزان ارزشی در نظر گرفت که ما برای خود قایل می‌شویم. مطالعات حاکی از این است که آگاهی یا برداشت ما از خود بیش‌تر از تجربه‌های اجتماعی ما نشأت می‌گیرد. ما خود را آن‌گونه می‌بینیم که فکر می‌کنیم دیگران ما را می‌بینند.

در واقع، عزت‌نفس می‌تواند احساس توانایی همراه با سستایش شدن تعریف شود. کودکی که به دلیل کسب موفقیت خوشحال است اما تشویق نمی‌شود، در نهایت عزت‌نفس پایینی را تجربه می‌کند. همچنین کودکی که عشق را احساس می‌کند اما نسبت به توانایی‌های خود دودل است، عزت‌نفس پایینی دارد. میزان احترامی که کودک برای خویشتن قایل است، با نوع پرورش او پیوند مستقیم دارد. عزت‌نفس پایین در یک کودک

انعطاف، ترس از چیزهای بدیع و ناآشنا، سازگاری بی‌تناسب و یا سرکشی نامعقول، رفتار تدافعی، سرسپاری بیش از اندازه، یا رفتار به‌شدت کنترل‌کننده و ترس از دشمنی با دیگران رابطه دارد.

گاهی اوقات انسان با پرداختن به احساساتش می‌تواند انتخاب‌های بهتری و واکنش‌های مناسب با واقعیت و ارتباطات اجتماعی قابل قبولی را بنا نهد. به این منظور او بایستی به منشاء این علامت‌ها که خودش می‌باشد، اعتماد کند و احترام بگذارد. در مجموع این‌که ما چه حسی به احساساتمان داریم، ممکن است از حس ما به خودمان شکل گرفته باشد.

کرده باشد. کودکان به پیام‌های بسیار روشن، مستقیم و یکپارچه نیاز دارند تا آن‌ها را به این‌باور برساند که بفهمند میان عزت‌نفس سالم و بسیاری از ویژگی‌های دیگری که روی موقعیت و خوشبختی ما تأثیر دارد، همبستگی مثبتی وجود دارد. عزت‌نفس سالم با رفتار عقلانی، واقع‌گرایی، فراست، خلاقیت، استقلال، انعطاف‌پذیری، توانایی قبول تغییر، تمایل به اذعان اشتباهات و اصلاح آن‌ها، خیرخواهی و همکاری و تعاون، ارتباط مستقیم دارد. اما عزت‌نفس کم با رفتار غیرعقلانی، بی‌توجهی به واقعیت‌ها، نداشتن

پیام‌هایی که کودکان به مرور و با گذشت زمان از افراد مهم پیرامون خود درباره خودشان دریافت می‌کنند، برای عزت‌نفس آن‌ها بسیار مهم است.

کودکان هر چیزی را به‌طور تحت‌الفظی یا عینی درک می‌کنند. اگر یک فرد مهم در زندگی کودک، به‌طور مرتب حرف‌های منفی یا آسیب‌رسان درباره او بزند، محتوای این حرف‌ها مورد قبول و باور کودک قرار خواهد گرفت و ناخواسته بر عزت‌نفس او تأثیر بدی خواهد گذاشت. مهم نیست که این شخص نیز به کودک محبت نشان دهد و این حرف‌ها را «واقعاً جدی نگویید» و تنها خواسته باشد «سر به سر» او بگذارد و با

وی شوخی

الهام وفایی نژاد

کارشناس ارشد و مدرس دانشگاه علمی - کاربردی

بافت با شاخه درختان

(برای کودکان ۶ - ۵ ساله و بالاتر)

وسایل و مواد لازم:

- قیچی
- کاموا، در رنگ‌ها و بافت‌های مختلف
- شاخه درختان حداقل ۳ شاخه‌ای
- مواد مختلف برای استفاده در بافت

وسایل و مواد برای استفاده

در بافت

- پره‌های مختلف
- علف یا برگ‌های سبز و تازه درختان
- روبان به رنگ‌های مختلف
- نخ به رنگ‌های مختلف
- شاخه‌های گل
- و بریده‌های پارچه (به صورت نوار)

فرایند کار هنری

۱. کاموا را به اندازه‌های مختلف، حدود ۵۰ سانتی‌متر، ببرید.
۲. از قسمت بالا یا پایین یکی از شاخه‌های کوچکتر شروع کنید و تکه‌ای از کاموا را دور آن بپیچانید.
۳. کاموا را دور شاخه‌های کوچکتر بپیچانید، تا پایه‌ای از کاموا درست شود که بتوان آن را به بالا و پایین شاخه حرکت داد.
۴. کاموا، علف و یا برگ‌های درخت، نوارهای پارچه‌ای، یا هر ماده دیگری را که انتخاب می‌کنید، در قسمت پایه کاموا بپیچانید. می‌توانید به دلخواه دور شاخه بپیچانید و یا ببافید.

راه‌های دیگر انجام کار

- برش‌های باریکی را از چوب به پایه‌ای چوبی بچسبانید یا با میخ بکوبید.
- کاموا یا مواد دیگر را دور پایه چوبی ببافید و یا بپیچانید.

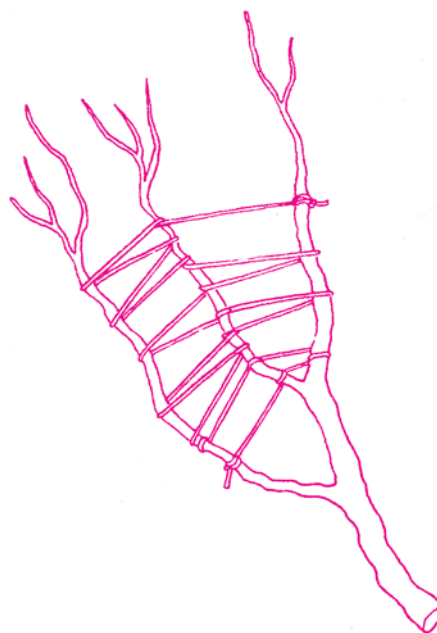
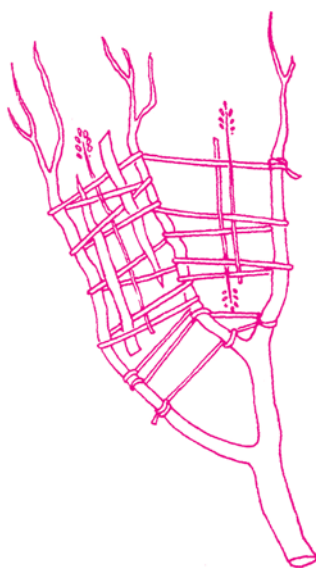
۲۴

رشد آموزش پیش‌دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

نکته‌های قابل توجه

چنانچه قطعات کاموا از ۵ سانتی‌متر بلندتر باشند، امکان در هم تنیدن وجود دارد. و اگر قطعات کاموا کوچک‌تر باشند، به سرعت از دست کودک می‌لغزند و یا پاره می‌شوند. چنانچه تکه‌های کاموا پاره شوند، تکه‌های دیگری را به آن اضافه کنید.

(برای کودکان ۵ سال به بعد)

ماسک جورابی

ماسک‌ها می‌توانند خاصیت درمانی داشته باشند

وسایل و مواد لازم

- چوب لباسی (قابل ارتجاع)
- قیچی
- جوراب نایلنی یا جوراب شلواری
- روبان یا کش پلاستیکی
- چسب یا سوزن و نخ
- مواد تزئینی

مواد تزئینی

- مهره‌ها
- دکمه‌ها
- نوارهای پارچه‌ای
- جواهرات بدلی کهنه
- گیره کاغذ
- کاموا

نکته‌های قابل توجه

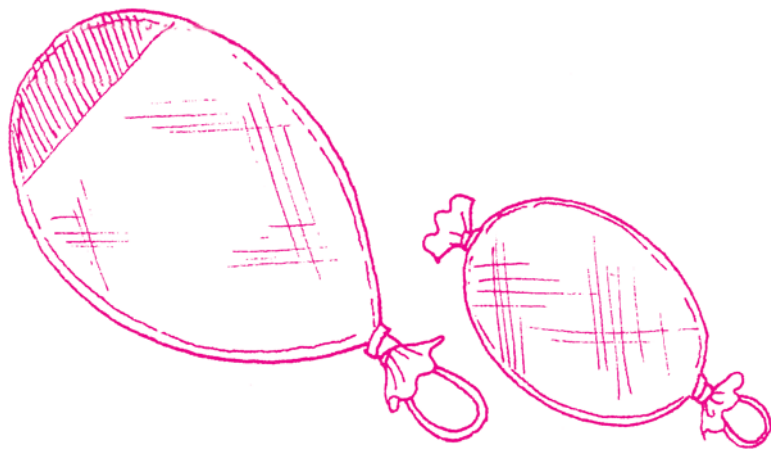
- کودکان سنین پایین‌تر ممکن است از ماسک وحشت کنند، چون هنوز واقعیت را از تخیل جدانمی‌کنند.
- ماسک‌ها می‌توانند کودک خجالتی را پر جرئت، کودک آرام را شلوغ‌تر، کودک جسور را آرام‌تر یا کودک خشن را قدری ملایم‌تر کنند!

فرایند کار هنری

۱. یک چوب لباسی قابل ارتجاع را گرد کنید، به‌طوری که قلاب چوب لباسی را به طرف پایه حرکت دهید تا شبیه یک آئینه دستی شود.
۲. یک جفت جوراب را از قسمت پا ببرید، سپس هر پای جوراب را جدا کنید. با استفاده از هر جوراب یک ماسک درست کنید (دو ماسک)
۳. هر ماسک را روی آویز لباس یا چوب لباس بکشید. اگر از قسمت انگشتان پاشنه جوراب استفاده می‌کنید، با کش پلاستیکی طرف دیگر را محکم کنید و اگر از قسمت ساق جوراب استفاده می‌کنید، دو طرف را محکم کنید.
۴. با استفاده از چسب یا وسایل درخت (سوزن و نخ)، صورتکی روی جوراب درست کنید و با مواد و وسایل تزئینی که در زیر آمده است، آن را زیبا کنید.
۵. بگذارید کار هنری شما کاملاً خشک شود.
۶. کودکان می‌توانند ماسک جورابی را جلوی صورت خود نگه دارند، صورت خود را پشت آن مخفی کنند و صحبت کنند یا فعالیت نمایشی انجام دهند.

راه‌های دیگر انجام کار

با استفاده از مقوای ضخیم، قطعات بیضی شکلی ببرید. قسمت وسط آن را ببرید و صورتک جورابی را به آن پچسبانید. البته این وسایل به استحکام جوراب و آویز لباس نیستند. بنابراین، می‌توانید برش‌هایی را جدا کنید، آن را بکشید و سپس به مقوا بدوزید.

اشاره

زمستان در اردوگاه شهید باهنر تهران، جشنواره کشوری الگوهای مناسب یاددهی - یادگیری ویژه مربیان برگزیده پیش دبستان برگزار شد. در این جشنواره، از مربیان برگزیده پیش دبستانی استان‌های سراسر کشور تقدیر به عمل آمد و به آنان لوح یادبودی اهدا شد. هم‌چنین کلیپ تصویری از فعالیت مربیان واحدهای پیش دبستانی در آموزش و پرورش و مراکز پیش دبستانی مستقل به نمایش درآمد. از این جشنواره گزارش کوتاهی تهیه شده است که در ادامه می‌آید.

عکس و گزارش: نگار مجدفر

جشنواره‌ای با حضور عاشقان بچه‌ها

گزارشی از جشنواره کشوری الگوهای مناسب یاددهی - یادگیری ویژه مربیان برگزیده پیش دبستان

رشد همه جانبه ابعاد نوآموزان

دکتر مجید قدمی، رئیس پژوهشگاه مطالعات تعلیم و تربیت آموزش و پرورش، نخستین سخنران این برنامه پس از اهدای لوح‌های تقدیر به مربیان پیش دبستانی بود. وی سخنان خود را با نقل حدیثی از پیامبر اکرم (ص) آغاز کرد که پیامبر می‌فرماید: «هر کس شخصی را زنده کند، انگار کل مردم را زنده کرده است». تعلیم و تربیت یعنی زنده کردن مرده. اهمیت کار معلم و مربی بالاست، زیرا معلم با موجودی به نام انسان سر و کار دارد. در فلسفه و معمولاً در حوزه جهان‌شناسی تأکید می‌شوند که از انسان شروع کنید و در تعریف انسان می‌گویند: «انسان، جهانی است ناشناخته».

قدمی افزود: «انسان موجودی است با ظرفیت‌های گوناگون از جمله کنجکاو، گرایش به زیبایی، خداجویی، علم‌جویی و...». این ظرفیت‌ها و استعدادها باید شناسایی شود و در تعلیم و تربیت برای شکوفایی‌شان برنامه‌ریزی شود. ما باید در حوزه پیش از دبستان وارد کار تربیت شویم و به یاد داشته باشیم که انسان ابعاد گوناگونی دارد و این ابعاد باید با یکدیگر رشد کنند. نکته بعدی این است که در بعضی زمینه‌ها، سرعت رشد به مراتب بالاتر از سایر بخش‌هاست، هم‌چنین هوش که ۵۰ درصد آن از تولد تا ۴ سالگی شکل می‌گیرد. اگر مربیان محیط را غنی کنند، می‌توان در دوره پیش از دبستان بچه‌ها را از جنبه‌های اجتماعی، اخلاقی، کلامی، هوشی و... به مرحله‌ای رساند که کاملاً آماده یادگیری باشند.

هم‌چنین، در پیش از دبستان، احتمال دارد مربیان به فعالیت‌های گروهی کمتر توجه کنند. فعالیت نباید صرفاً فردی باشد. باید به تعامل در گروه توجه داشت. قصه گفتن روشی خوب است، اما به کارگیری نمایش هم برای به هم‌کاری طلبیدن دانش‌آموزان خوب است.

آزادی در دوره پیش از دبستان

رئیس پژوهشگاه مطالعات تعلیم و تربیت آموزش و پرورش گفت: «باید مشخص کنیم که چه مقدار آزادی باید وجود داشته باشد. برای این کار یک روش وجود دارد: دموکراسی هدایت‌شده در حوزه تربیت؛ یعنی ما باید فضایی را ایجاد کنیم تا نوآموزان رفتار مد نظر ما را انجام دهند، اما باید ظاهر امر این‌طور باشد که فکر کنند این کار را خودشان آزادانه انجام داده‌اند، یعنی همان دموکراسی هدایت‌شده. باید به فعالیت‌های اجتماعی دامن زد؛ باید فضای جامعه را در کلاس ایجاد کرد و اگر امکان این کار نبود، نوآموزان را به بطن جامعه برد. مدرسه نمایی از جامعه و تمرین زندگی است. فضای محیط پیش از دبستان تعاملی است.»

تأکید بر شباهت‌ها به جای انگشت گذاشتن بر تفاوت‌ها

مجید قدمی در ادامه گفت: «تفاوت‌های فردی در پیش از دبستان امری طبیعی است. در مدرسه باید بر مشترکات تأکید کنیم. برای مثال، کودکی لکنت دارد، اگر معلم اقدامی در این زمینه انجام ندهد، لکنت کودک همان‌طور خواهد ماند و او اعتماد به نفس خود را هم از دست خواهد داد. باید توجه داشت که منشا ۷۵ درصد لکنت زبان‌ها روحی است. مربی می‌تواند چنین نوآموزی را رهبر گروه سرود کند. در تمام موقعیت‌های خاص به جای تأکید بر معلولیت کودک، باید بر مشترکات او با دیگران تمرکز کنیم. او را وارد مدرسه عادی کنیم تا بین کودکان دیگر رشد کند.»

کنیم تا توانایی‌های بی‌نظیری را که هر یک از افراد این جمع دارند، ببینند و از آن نظیر یک فرصت برای رشد و یادگیری استفاده کنند. همین اتفاق در کلاس برای بچه‌ها نیز رخ می‌دهد. ۲۰ - ۳۰ دانش‌آموز در کلاس هستند که هر کدام در خلاقیت و نمایش خلاق بی‌نظیرند. وقتی ما این‌طور فکر نکنیم که آمده‌ایم به آن‌ها مطلبی بیاموزیم، فضا کاملاً متفاوت خواهد شد و همه با کوله‌باری پر از کلاس خارج خواهند شد.

ترقی جاه افزود: من به این‌جا نیامده‌ام تا به کسی چیزی یاد دهم. هر یک از شما گوه‌ری بی‌نظیر است که می‌خواهد گفت‌وگو کند و بیاموزد.

* **مالمیر**، مدرس کارگاه بازی، گفت: در این کارگاه نمی‌شود آموزش کاملی داشت. ما در این حد می‌توانیم به مربیان پیش دبستان بیاموزیم که یک بازی خوب چه ویژگی‌هایی دارد؛ اگر بخواهند یک بازی را طراحی کنند، باید چه کنند و موقع اجرا با بچه‌ها چه نکاتی را رعایت کنند و...

* **رحماندوست** - استاد کارگاه عشق من، قصه و داستان - در این کارگاه، درباره روش‌های قصه‌گویی، تعامل با کودک، اهمیت و راه و رسم قصه‌گویی با مربیان برگزیده پیش دبستانی صحبت کرد.

دربوش خاکی

ایشان پس از پایان این کارگاه، در گفت‌وگو با ما در خصوص تأثیر این کارگاه بر مربیان گفت: «این کارگاه حداکثر در این حد مفید خواهد بود که آن‌ها می‌فهمند که وادی دیگری هم هست و گرنه کسی با این کلاس‌ها و کارگاه‌های کوتاه مدت قصه‌گو نمی‌شود. این کارگاه، پنجره‌ای به روی آن‌ها باز می‌کند که بفهمند باید به جاهای دیگر قصه‌گویی هم سر بکشند.»

عشق به بچه‌ها، حرف اول و آخر ما

خاکی در پایان جشنواره گفت: «باید عاشق بچه‌ها شد. همیشه نمی‌توان همه‌چیز را مطابق میل خود تغییر داد. باید هنجارها را پذیرفت و خود را با آن‌ها تطبیق داد.»
 «عشق به بچه‌ها، حرف اول و آخر ماست.»

کارگاه آموزشی، ویژه کارشناسان و مسئولان پیش دبستانی

فرآیند محوری، اصلی دیگر

قدیمی افزود: «یکی از اصولی که در پیش از دبستان باید به آن تأکید شود، فرآیند محوری است. به این معنا که کودک باید بتواند کشف کند و فرضیه بسازد. سعی کنید در این دوره صریح به سؤال‌ها پاسخ ندهید. در پیش از دبستان، باید کودک را تربیت کنید و کودک را با زبان خاصی به فکر کردن سوق دهید.»

زبان هنری قرآن

قدیمی با ذکر مثالی از قرآن افزود: «قرآن زبانی هنری دارد که در تدریس می‌توانیم از آن‌ها استفاده کنیم. قصه‌گویی در تدریس یکی از آن‌ها است. اسلام می‌گوید هفت سال اول زندگی، هفت سال بازی است. اما این بدان معنا نیست که کودک را تربیت نکنیم، می‌توان از طریق عادت، رفتارهای خوب را نهادینه کرد.»
 ایشان همچنین در پایان سخنان خود، سایت پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش را به حاضران معرفی کرد و از آن‌ها خواست هرازگاهی این تارنما (www.rer.ir) را ببینند.

رویکرد فطرت‌گرا

سخنران بعدی این نشست **دربوش خاکی**، مدیر کل پیشین دفتر پیش دبستانی معاونت آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش بود. وی گفت: «برنامه دوره پیش دبستانی باید به گونه‌ای طراحی و تدوین گردد تا مربیان با رویکرد فطرت الهی بتوانند با درکی عمیق و نگاهی جامع به کودک میل به پرستش خداوند، حقیقت‌جویی، خلاقیت و نوآوری را در او نهادینه کنند.»

در کارگاه‌ها چه گذشت؟

جمشیدیان، مدرس کارگاه آموزشی ویژه کارشناسان و مسئولان پیش دبستانی، هدف این کارگاه را بحث و گفت‌وگو پیرامون اهداف کلیدی مورد نظر در دوره پیش از دبستان بیان کرد و اذعان کرد بیشتر تأکید بر آن است که بر رفتارهایی مروری داشته باشیم که از دانش‌آموزان انتظار داریم، این که این رفتارها چگونه شکل می‌گیرد و نقشی که این دوره در شکل‌گیری این رفتارها دارد، چیست. گفت‌وگوهایی نیز در خصوص بینش، آموزش‌های پنهان و آشکار و تأثیر هر کدام از آن‌ها و نقش مربی نیز صورت می‌گیرد.

* **ترقی‌جاه**، مدرس کارگاه نمایش خلاق در ارتباط با این کارگاه آموزشی، گفت: برگزیدگان برای حضور در این کارگاه افرادی هستند که الگوهای مناسب یاددهی - یادگیری را به کار برده‌اند و در نمایش خلاق برگزیده هستند.
 تصمیم بر این است که از کارها و روش فوق‌العاده‌ای که به کار برده‌اند و یاد گرفته‌اند و تقدیر شود.
 در واقع کار اصلی ما این است که فرصتی فراهم کنیم و کمک

ارزشیابی مفاهیم دینی و کودکان زیر هفت سال

لیلا ولی زاده

کارشناس ارشد پیش از دبستان

نهاد بشر

برطبق آموزه‌های دین اسلام، اعتقاد بر این است که مجموعه مفاهیم و آموزه‌های اعتقادی اموری هستند که در سرشت اولیه و دست‌نخورده کودک و به تعبیر قرآنی در فطرت او به ودیعه نهاده شده است.

«فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا
فَطَرَّ اللَّهُ الْبَشَرَ الْبَشَرِ الْبَشَرِ لَا
تَبْدِيلَ لَخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» (روم/۳۰)

«به یکتاپرستی روی به دین آور. فطرتی است که خدا همه را بدان فطرت آفریده است و در آفرینش خدا تغییری نیست. دین پاک و پایدار این است. ولی بیش تر مردم نمی‌دانند.» از فطری بودن مفاهیم اعتقادی در نهاد بشر درمی‌یابیم که پیش از هر نوع آموزشی، کشش به سوی دین، خدا و معاد در نهاد کودک وجود دارد که باید پرورش یابد و شکوفا شود.

کودکان تا زمانی که به دوره بزرگسالی منتقل نشده‌اند؛ بهترین و مساعدترین موقعیت را برای پرورش حس دینی، باورها و اعتقادات مذهبی دارند (کریمی، ۱۳۸۲). بر این اساس، آموزش مفاهیم دینی با استفاده از شیوه‌ها و اصول آموزش مفاهیم به کودکان، به‌رغم اعتقاد کسانی که آن را در سنین کودکی مناسب نمی‌دانند، ممکن و اجراشدنی است. در آموزش مفاهیم دینی به کودکان هدف هرگز افزودن مطالبی بیرون از وجود کودک نیست، بلکه هدف اعطای بینش و آگاهی یا به عبارتی، رشد و شکوفاسازی اموری است که در سرشت کودک نهاده شده است

کلیدواژه‌ها: مفاهیم دینی، آموزش قرآن، تربیت دینی.

و فطرت اوست. به همین دلیل، در آموزش و انتقال مفاهیم و آموزه‌های مبتنی بر فطرت، دیگر جایی برای سخت‌گیری، تحمیل عقیده و تقلید کورکورانه باقی نمی‌ماند.

پی بردن به معنی و مفهوم دین و مسأله نیاز انسان را به دین نمی‌توان از جمله مفاهیم دینی مورد نیاز برای کودکان دانست. در این محدوده سنی، آنان به طرح چنین مباحثی علاقه و نیاز ندارند و بحث از آن‌ها را باید به آموزش‌های رسمی در مدرسه موکول کرد، البته چون لفظ دین خواه‌ناخواه به کار برده می‌شود، در حد بیان یک معنای ساده از آن می‌توان بسنده کرد تا کودکان کلمات و واژه‌ها را بدون دانستن معانی آن‌ها استفاده نکنند، مانند این تعریف که «دین همان کارهایی است که خدا به ما گفته است انجام دهیم یا انجام ندهیم. مثل این که راستگو باشیم، به پدر و مادر و مربی خود احترام بگذاریم، نماز بخوانیم و دیگر مصادیق ساده‌ای که به‌عنوان دستورهای دینی برای کودکان بیان می‌شود.» (باهر ۱۳۸۳)

دین کودکان

در حقیقت، دین کودکان مجموعه دگرگونی‌هایی است که بر ضوابط دینی متکی هستند و در فکر کودک به‌منظور ایجاد عمل و رفتاری خاص انجام می‌شود. به عبارت دیگر، در سایه دگرگونی‌هایی که در فکر و رفتار کودکان ایجاد می‌شود، اخلاق، عادات، آداب و رفتار، روابط فردی و اجتماعی او صورت شرعی می‌گیرند.

بر این اساس کمک به رشد دینی کودک به‌منظور ایجاد سلامت معنوی در او در ارتباط متقابل با دیگر جنبه‌های رشد صورت می‌گیرد. رشد دینی و سایر جنبه‌های رشد (جسمی، شناختی، عاطفی، اجتماعی، گفتاری، زیبایی‌شناختی و خلاقیت) امری تدریجی است که در دوره‌هایی از زندگی سرعت بیش‌تر و کیفیت پیچیده‌تری پیدا می‌کند. رشد همه‌جانبه فرایندی مداوم، تراکمی، انعطاف‌پذیر و تغییرپذیر است، حالتی کلی دارد و با تفاوت‌های فردی همراه

است و در اوضاع اجتماعی فرهنگی هر فرد شکل می‌گیرد. جنبه‌های اساسی رشد انسان، با رشد دینی او کاملاً ارتباط دارد. از آن‌جا که برنامه‌ها و فعالیت‌های کودکان زیر هفت سال «رشدمحور» است و نه «موضوع‌محور»، بنابراین ارزشیابی غیررسمی مداوم کودک براساس هدف‌های رشدی اساساً لازم است؛ و باید این سه خصوصیت را داشته باشد:

- به صورت انفرادی شامل همه جنبه‌های رشد (شناختی، عاطفی، جسمی، اجتماعی، گفتاری، زیبایی‌شناختی و خلاقیت)
 - از طریق مشاهده رفتار کودک، به صورت مداوم و دوره‌ای.
 - ارزشیابی براساس فعالیت‌ها و برنامه‌های مربوط به آن دوره خاص (مفیدی، ۱۳۸۵).
- در ارزشیابی مفاهیم دینی به‌ویژه آموزش قرآن برای کودکان، باید توجه داشت که رسیدن به حد معینی از یادگیری محتوای آموزشی مدنظر نیست، بلکه دستیابی کودک به هر میزان از یادگیری محتوای ارائه‌شده مطلوب و مقبول است. این مهم باید مورد توجه مربیان قرار گیرد. (مصوب شورای قرآن سازمان پژوهش)

ذیل اجماع دارند:

- علاقه به شنیدن قرائت آیات قرآن کریم.
 - علاقه به حفظ برخی آیات و سوره‌های کوتاه قرآن کریم.
 - علاقه به شرکت در همخوانی آیات و سوره‌های کوتاه قرآن کریم.
 - سعی در تقلید قرائت زیبای قرآن کریم.
 - آشنایی و عمل به برخی از آموزه‌های قرآنی.
 - علاقه به شنیدن برخی از داستان‌های قرآنی.
 - علاقه به فراگیری نحوه خواندن قرآن کریم (فعالیت‌های دوره پیش از دبستان، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۸)
 - علاقه به انجام اعمال عبادی و مراسم دینی.
- از این‌رو، در ارزشیابی مفاهیم دینی ارائه‌شده به کودکان می‌بایست سطح عمومی را در نظر بگیریم نه سطح تخصصی؛ همه کودکان نمی‌خواهند قهرمان یا هنرمند

شوند و در سطح جهانی بدرخشند؛ باید بخشی عمومی و بخشی اختصاصی تعریف کنیم. عمومی برای همه افراد براساس میزان توانمندی‌هایشان. اختصاصی برای افرادی که توانمندی خاصی دارند و باید تحت آموزش‌های ویژه قرار گیرند. در تدوین محتوای مفاهیم دینی،

می‌بایست مطالب را طوری طراحی کرد که تمام کودکان توان درک آن را داشته باشند، اما اگر کودکی بتواند

بدیهی است که باید تحت آموزش و برنامه‌هایی خاص با محتوای ویژه قرار گیرد.

هم‌چنین، در ارزشیابی آموخته‌های دینی کودکان می‌بایست به این مسأله توجه کرد که شستن دست قبل و بعد از غذا، استفاده درست و به‌اندازه از نعمت‌های خداوند مهربان، مسواک زدن، کمک به دوستان، خواندن دعا و راز و نیاز با خداوند مهربان قبل از شروع کارهای روزمره، محبت و احترام به والدین و... جزء آموزه‌های زیبای دین اسلام است. لذا اختصاص ارزشیابی از عملکرد کودکان به خواندن قرآن و انجام اعمال عبادی و فراموش کردن آن در دیگر برنامه‌ها نادرست است و کارکردهای اصلی دین را برای تربیت کودکان از بین خواهد برد. لیکن توجه به نکات زیر نیز می‌بایست مدنظر قرار گیرد:

- وضعیت بومی و فرهنگی.
 - میزان تقید و عمل به فرائض دینی در محیط خانواده کودک.
 - تفاوت‌های فردی بین کودکان و پرهیز از شیوه‌های اضطراب‌آور و مقایسه عملکرد آنان.
 - تجربه‌های خارج از محیط آموزشی و میزان شرکت آن‌ها در مراسم عبادی گروهی.
- لازم به ذکر است طبق تعریف ارزشیابی در کتاب‌های مرجع (به‌ویژه روان‌شناسی

دین

کودکانه، مجموعه

دگرگونی‌هایی است که بر ضوابط دینی متکی هستند و در فکر کودک به‌منظور ایجاد عمل و رفتاری خاص انجام می‌شود

۲۹

رشد آموزش پیش‌دستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

هدف

اصلی در دوره

پیش دبستان ایجاد علاقه، انس و آشنایی کودکان با خداوند مهربان، قرآن مجید، معصومین (ع)، انجام دادن اعمال عبادی و سایر مفاهیم دینی قابل درک برای آنان است

یادگیری، علی اکبر سیف، ۱۳۸۴)، منظور از ارزشیابی سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل با هدفهای آموزشی از پیش تعیین شده در جهت تصمیم گیری در این خصوص است که آیا فعالیت های آموزشی مربی و کوشش های یادگیرندگان به نتایج مطلوب رسیده است و این نتایج چه میزان بوده است. از این تعریف معلوم می شود که ارزشیابی آموزشی مستلزم دو اقدام اساسی است: ۱. تعیین هدفهای آموزشی و ۲. سنجش و اندازه گیری عملکرد یادگیرندگان. با توجه به ضرورت ارزشیابی کودکان براساس اصول رشدمحوری سنجش و اندازه گیری عملکرد کودکان باید با مشاهده تغییراتی انجام شود که در رفتار کودک به وجود می آید. برای روشن شدن این مطلب به نمونه ای اشاره می شود:

مربی به کودکان یاد می دهد که به محض ورود به مکانی می بایست به حضرات سلام کنند. مربی برای سنجش عملکرد کودک هم می تواند از او بپرسد که «به محض ورود به مکانی و روبه رو شدن با حضرات در آنجا چه کار باید انجام داد؟» یا این که «مربی به صورت کاملاً غیر محسوس کودک را زیر نظر می گیرد که آیا به محض ورود به مکانی به حضرات سلام می کند یا نه؟» شیوه اول موضوع محور و شیوه دوم رشدمحور است. بر این اساس و تعریف های بالا از مربی انتظار می رود که ابتدا از شیوه موضوع محور برای تکرار مطلب آموزشی بهره بگیرد و سپس از شیوه رشدمحور استفاده کند و عملکرد کودکان را براساس تغییر رفتار آنان ثبت کند و در نهایت مجموع مشاهدات ثبت شده را به عنوان عملکرد کودک پس از اجرای فعالیت های آموزشی اعلام کند.

هدف های آموزش و یادگیری

در رابطه با هدف های آموزشی باید به این نکته اشاره کرد که به طور کلی هدف های آموزشی و یادگیری را می توان به دو بخش تقسیم کرد: ۱. هدف هایی که به دانستن درباره امور مربوط می شوند، برای مثال کودک بداند که باید بعد از غذا خوردن از خداوند مهربان تشکر کند و ۲. هدف هایی که به توانایی و نحوه انجام دادن امور یا اعمال مربوط می شوند، مثلاً کودک بتواند بعد از غذا خوردن خداوند مهربان را شکر کند.

البته توجه به برخی ظرافت ها و تکنیک های ارزشیابی از عملکرد کودکان می تواند مربی را در رسیدن به اهدافش یاری کند:

- بهبود کیفیت یاددهی - یادگیری و شناسایی ضعف ها و کاستی ها هدف اصلی ارزشیابی است.
- ارزشیابی ابزاری است در جهت خدمت به آموزش و فرصتی برای تقویت آموخته ها.
- ارزشیابی از شیوه رشدمحور به طور غیرمستقیم و بدون آگاهی کودک بیش تر مدنظر است.

• تهیه و تنظیم یک دفتر به منظور ثبت عملکرد کودک و مشاهدات ضرورت دارد. (دفتر ثبت گزارش عبارتست از: بیان توضیحاتی از مراحل رشد همه جانبه کودک و مهارت های کسب شده در دوره زمانی معین است که مربی آن ها را تهیه و نگهداری می کند. به عبارت دیگر، گزارش توصیفی از مشاهده کودک در موقعیت های مختلف است که مربی می تواند آن ها را در پوشه مشخصات و عملکرد کودک نگه دارد).

• ارزشیابی عملکرد کودک در موقعیت های مختلف بعد از انجام دادن فعالیت ها توصیه می شود.

• ارزشیابی مطالب از ساده به مشکل باشد.

• ارزشیابی مطالب از موارد مورد علاقه کودک شروع شود.

• بازخورد سریع به نتیجه ارزشیابی از عملکرد کودک، به خود کودک داده شود. (بازخورد مثبت و منظم، بخش ارزشمند فرآیند یاددهی

- یادگیری است و به کودکان کمک می کند تا از میزان یادگیری خود آگاه شوند).

• در ارزشیابی، فعالیت های پر حجم به مجموعه ای از فعالیت های کوچک تقسیم شود.

• کودک برای انجام دادن فعالیت ها فرصت دوباره داشته باشد.

• از رسیدن به حدود انتظارات با توجه به توان و علاقه کودکان اطمینان حاصل شود.

• جایزه در نظر گرفته شده با حجم کار و درصد موفقیت کودک تناسب داشته باشد.

• از اهداء جوایز بدون دلیل و مکرر خودداری شود.

• نتایج ارزیابی از عملکرد کودک به والدین بازخورد داده شود.

لازم به ذکر است؛ هدف اصلی در این دوره ایجاد علاقه، انس و آشنایی کودکان با خداوند مهربان، قرآن مجید، معصومین (ع)، انجام دادن اعمال عبادی و سایر مفاهیم دینی قابل درک برای آنان است. علاوه بر آن باید توجه کرد که هدف ما از پرورش دینی کودکان زیر هفت سال رساندن آنان به حد مورد نیاز و متناسب با توانایی جسمی، ذهنی و... برای این گروه سنی است و دستیابی کامل پرورش یابندگان به بالاترین سطح اهداف تعلیم و تربیت اسلامی به دوران آموزش رسمی موکول می شود. لذا در این مقطع سنی آشنا کردن و ایجاد تعلق خاطر در کودکان نسبت به مفاهیم دینی مدنظر است.

منابع

۱. قرآن مجید
۲. باهنر، ناصر. آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، ۱۳۸۳.
۳. سیف، علی اکبر. روانشناسی یادگیری، ۱۳۸۴.
۴. کریمی، عبدالعظیم. نکته های روانشناختی در تربیت دینی فرزندان، ۱۳۸۲.
۵. وینتاکول. ترجمه فرخنده مفیدی. برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، ۱۳۸۵.
۶. ولی زاده، لیلا. اهداف و روش های تعلیم و تربیت دوره کودکی در قرآن و سیره نبوی، ۱۳۸۶.
۷. فعالیت های دوره پیش از دبستان، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۸.

آب خوری فرشتگان

(کودک و فضا)

قسمت اول

مرتضی طاهری

کلیدواژه‌ها: فضای آموزشی، آب خوری.

اشاره

در نگاه نخست، خواننده محترم ممکن است تصور کند، قصد داریم موضوع اعزام کودکان را به سفرهای فضایی مطرح کنیم! حال آنکه غرض از بیان موضوع فوق، طرح این سؤال و حتی ادعاست که آیا می‌توان با طراحی و معماری مناسب فضاهای محل سکونت و آموزش کودکان، آنان را برای رسیدن به اهداف تربیتی و پرورشی کمک کرد؟ به عبارت دیگر برآنیم تا با کمک شما مربیان محترم و اولیای گرامی، کارشناسان و اندیشمندان وادی هنر و تعلیم و تربیت، طرحی نو در اندازیم و بر تعداد عوامل مؤثر در تربیت انسان که غالباً در ابعاد وراثت، خانواده، مدرسه، اجتماع و اراده متربی و نیز مشیت الهی خلاصه می‌شود؛ عامل فضا یعنی مختصات محل سکونت و آموزش را نیز بیفزائیم.

پس هدف از طرح این بحث مهم «امکان بهره‌گیری از

طراحی و معماری فضاهای داخلی و بیرونی

اماکن مورد استفاده کودکان

در تحقق اهداف تربیتی

آنها است. و البته

بدیهی است که این بعد سخت افزاری، مکمل برنامه‌های نرم افزاری و فعالیت‌های پرورشی است.

لازم به ذکر است که در مجله شماره ۱۰ رشد پیش دبستانی میزگردی در خصوص فضای مراکز پیش دبستانی برگزار شد که غالباً به مسائلی همچون ایمنی، بهداشت، زیبایی، امکان برگزاری فعالیت‌ها اختصاص یافت.

بحث را با طرح چند سؤال اساسی آغاز، با ذکر نمونه‌ای، ادامه آن را به شماره‌های بعد وامی‌گذاریم و در همین فاصله منتظر وصول طرح‌ها و دیدگاه‌های ارزنده دوستان مجله و دوستاناران کودکان هستیم. - آیا می‌توان با استفاده از طراحی فضا و در حقیقت بهره‌گیری از سخت‌افزار مکانی در کنار نرم‌افزار برنامه‌ای، کودکان را به نظم و دقت، تلاش و پشتکار و... واداشت و عادت داد؟

- چگونگی تقویت روحیه اجتماعی و مشارکت‌جویی در کارها،

مسئولیت‌پذیری، احترام به دیگران، گذشت و فداکاری،

همزیستی و مهربانی، نشاط و سرزندگی،

سحرخیزی و گریز از تنبلی و

تن‌پروری، با ایجاد فضای

مناسب و طراحی

معضلات خرید

کلیدواژه‌ها: خرید، بهانه‌گیری کودکان.

وقتی کودکان را با خود به خرید می‌برید و شروع به بهانه‌گیری می‌کنند، چه می‌کنید؟ بی‌توجه به او به کارتان ادامه می‌دهید یا اعصابتان متشنج شده و به منزل باز می‌گردید؟ کودکان اغلب در فروشگاه‌ها و مغازه‌ها بی‌قراری می‌کنند، به همه چیز دست می‌زنند، به این سو و آن سو می‌روند، برای جلب توجه، همه کاری انجام می‌دهند. به عبارتی شیطنت و بهانه‌جویی هنگام خرید عادت کودکان است. بعضی از والدین کودکان را با خودشان به خرید می‌برند و احساسات و خستگی آن‌ها را در طول خرید نادیده می‌گیرند. در آخر هم نه خودشان از خرید روزانه شاد و خوشحال می‌شوند و نه کودکان.

برای جلوگیری از بهانه‌گیری‌های کودکان می‌توانید از نکات زیر بهره ببرید: والدین باید به یاد داشته باشند که طاقت کودکان محدود است، اگر با کودکان به خرید می‌روید، از نیازهای او آگاه باشید که آیا خسته، گرسنه، بی‌حوصله یا از شلوغی و سر و صدا کلافه است، به هوای تازه نیاز دارد و یا از شما می‌خواهد که در آغوشش بگیرید؟

● یکی از اسباب‌بازی‌های دلخواه فرزندتان را هنگام خرید به همراه داشته باشید و زمانی که شروع به بهانه‌گیری کرد مطمئن باشید که فرزندتان مدتی با اسباب‌بازی‌اش سرگرم شده و دست از بهانه‌جویی برمی‌دارد.

● اگر فرزندتان خسته شد، هرگز احساسات او را نادیده نگیرید. چند دقیقه بنشینید و با او صحبت کنید. از کودکان تشکر کنید که با شما به خرید آمده و لزوم این خرید را برایش توضیح دهید. سعی کنید در طول خرید مدام نظر او را بپرسید تا احساس بی‌هودگی نکند.

● زمان خرید اهمیت بسیاری دارد. کودکان در ساعات شلوغ زودتر خسته می‌شوند. پس سعی کنید صبح‌ها که مغازه‌ها، فروشگاه‌ها و مراکز خرید خلوت‌تر هستند برای خرید بروید.

● مکان خرید نیز اهمیت بسیاری دارد. برای این که کودکان اذیت نشود، برای خرید به مکان‌های خلوت‌تر بروید و جایی را برای خرید انتخاب نمایید که تا حد امکان تمام آنچه را که نیاز دارید، در آنجا باشد تا مجبور نشوید مدام از این نقطه به آن نقطه بروید.

داخلی اماکن مسکونی و آموزشی کودکان؟

- آیا می‌توان همراه برنامه‌ها و فعالیت‌ها، با طراحی مناسب فضاهای زیستی و آموزشی کودکان، آنان را به رعایت بهداشت و حفظ محیط زیست سوق داد و چگونه؟

- و نهایتاً چگونه می‌توان برنامه‌های پرورشی، از طراحی مناسب فضای زندگی و آموزش کودکان برای شکوفایی فطرت آنان (در ابعاد پرستش و خداخواهی، خیرخواهی و فضیلت‌طلبی، حقیقت‌جویی و کمال‌خواهی و حسن جمال و هنر) بهره برد؟ و البته بسیاری سؤالات دیگر که غالباً در اهداف کلی یازده‌گانه دوره‌های پیش‌دبستانی (با حدود ۱۰۰ زیرمجموعه دیگر) مندرج در راهنمای برنامه مصوب این دوره، ذکر شده است.

بدیهی است این موضوع قدری سنگین و ادعای وصول به آن بزرگ و دشوار است و اما ذکر نمونه‌ای کوچک: - برای شکوفایی و تقویت روحیه فداکاری، ایثار، ترجیح دیگران بر خود (الجار ثم الدار: اول همسایه، آنگاه خود) و سبقت در کارهای خیر، احداث آب‌خوری فرشتگان در کودکان‌ها در مکانی مناسب با ۵-۴ شیر آب در اطراف آن و ۵ راهرو با نرده‌های کوتاه برای عبور یک نفر (کودک). پیشنهاد می‌شود در این طرح در زمان مراجعه جمعی آن‌ها (زنگ تفریح و...) اولین نفری که مقابل شیر آب قرار می‌گیرد با دریافت لیوان‌های شخصی نفرات پشت‌سر خود، نخست، آن‌ها را سیراب کرده و آنگاه خود آب می‌نوشد و این کار را برای حداقل ۴ نفر (با خودش جمعاً ۵ نفر) انجام دهد تا عادت کند اول رسیدگی و توجه به دیگران را به جای مسابقه در جلو زدن و هل دادن آن‌ها.

به همراه کودکان

محبوبه فیض نژاد کارشناس ارشد پیش از دبستان

در شکل گیری عزت نفس و استقلال در آن ها نقش مهمی دارد.
 ● در مواقعی که می خواهید در جواب به اصرار کودکان به خرید چیزی به او «نه» بگویید، دلیلی قانع کننده برای جواب منفی آن بیاورید، در این صورت کودک درک می کند، با این که به او نه گفته اید باز هم طرفدار و همراه او هستید، حتی اگر آرزوی او را در خرید شیء مذکور برآورده نکرده باشید.

منبع

1. www.salamat.com
2. www.persianv.com
3. www.ibna.com

● حتماً بطری آب با خود داشته باشید. کودکان زود تشنه می شوند و همین امر ممکن است سبب بهانه گیری شان شود.
 ● یک یا دو خوراکی مورد علاقه کودکان را به همراه داشته باشید، تا اگر سبکی کودکان مانع خریدتان نشود.
 ● کودکان کوچکتر معمولاً زودتر خسته می شوند و تحمل خرید را ندارند، بنابراین بهتر است والدین از به همراه بردن آن ها برای خرید خودداری کنند. اما در صورت کوتاه بودن و قابل تحمل بودن خرید، می توان فرزندان بالای سنین دبستان را به همراه برد تا با ارزش کالا و پول پرداختی برای هر کالا آشنا شوند و خرید را مثل یک فعالیت آموزشی - تفریحی درک کنند.

● اگر صبر و حوصله شما در برابر بی تابی یا اصرار فرزندان تمام شده است، او را آگاه کنید که خسته شده اید و ممکن است عصبانی شوید. مثلاً بگویید: «من دارم صبرم را از دست می دهم»، یا «دارم عصبانی می شوم»، یعنی اول او را از احساس خود آگاه کنید و بدون آگاهی او را دعوا نکنید.

● زمانی که می خواهید برای کودکان خرید کنید، حتماً نظر او را جویا شوید، اگر به هر دلیلی (مثلاً: گران قیمت بودن و...) انتخابش نادرست است، برای وی چندین گزینه از آن وسایلی که قصد خرید آن را دارید، انتخاب کنید و اجازه دهید کودک از بین آن گزینه ها خودش انتخاب کند (مثلاً چندین لباس، اسباب بازی، کفش و...)

● وقتی به خرید می روید اجازه دهید کودکان در خصوص خرید خود یا منزل نظر خود را اعلام کنند. کودکان در هر سنی از اینکه احساس کنند در تصمیم گیری ها مشارکت دارند، لذت می برند و این امر

۳۴

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

کودک فعال، یادگیری فعال

روش آموزشی «های-اسکوپ» با تأکید بر اندیشه‌های پیازه

شیرین برزین

کلیدواژه‌ها: الگوی های اسکوپ، پیازه، مراحل رشد

الگوی

های-اسکوپ (High-

Scope) یکی از الگوهای

منطقی با دیدگاه پیازه است که

می‌توان نام بینش وسیع یا کودک فعال

را نیز به آن اطلاق کرد. این الگو بر یادگیری فعال

مبتنی است. از نظر نظریه پردازان این نظام آموزشی، یادگیری

منطقی با رشد به این معناست که کودک استعدادها و علایق خود

را دنبال می‌کند، قابلیت‌های خود را تشخیص و پرورش می‌دهد و

در نهایت، می‌تواند یافته‌های خود را به خاطر بسپارد، تعمیم دهد و

میان آن‌ها با یافته‌های قبلی یا آنچه در آینده خواهد آموخت، ارتباط

ایجاد کند.

در لغت، های-اسکوپ به معنای بالاترین نقطه توجه یا بالاترین

هدف است. اما معنای آموزشی این عبارت رویکرد یادگیری فعال و پویا

است که طی آن کودکان به‌طور مستقیم با افراد، اشیاء، حوادث، عقاید

و وسایل مختلف مواجه می‌شوند و شخصاً آن‌ها را تجربه می‌کنند. در

روش آموزشی های-اسکوپ، علاقه و انتخاب کودکان در رأس هرم

قرار دارد.

این نظام آموزشی بر مبنای چهار اصل مهم قرار دارد:

۱. کار مستقیم با اشیاء پیرامون. این ابزارهای آموزشی صرفاً

به وسایل موجود در الگوی آموزشی **مونه‌سوری** محدود نمی‌شود

و می‌تواند هر چیزی باشد که پیرامون کودک هست. این مواجهه

مستقیم فقط به اشیاء محدود نمی‌شود و تجربه‌های گوناگون از

مواجهه با همه امور در زندگی را نیز در بر می‌گیرد.

۲. بازتاب فعالیت‌ها. در این نظام آموزشی، علاوه بر اهمیت

مواجهه مستقیم کودک با پدیده‌ها، مسیری نیز که کودک طی می‌کند

تا از مقدمات و پرسش‌های ذهنی به نتایج و پاسخ‌ها برسد، اهمیت

دارد.

ژان پیازه، از برجسته‌ترین روان‌شناسان قرن بیستم، به چهار

مرحله در رشد شناختی قائل است:

اول: **مرحله حسی-حرکتی** که از زمان تولد تا دو سالگی را

شامل می‌شود. در این مرحله حواس و حرکت کودک بنیان رشد وی

می‌شود و کودک رابطه میان اعمال خود و پیامدهای آن‌ها را کشف

می‌کند و مفاهیمی چون شیء، فضا، زمان و علیت را در می‌یابد.

دوم: **مرحله پیش‌عملیاتی** که از دو تا هفت سالگی کودک را

شامل می‌شود. در این مرحله، زبان، تجسم، ارتباط‌گیری گسترده‌تر با

دیگران و تفکر نمادین پدیدار می‌شود و کودک این توانایی را می‌یابد

که میان اشیاء و حواس خود تمایز قائل شود. از نظر پیازه، کودک در

این دوره در حال ورود به سطحی از منطق و استدلال ابتدایی است و

می‌تواند به حال، آینده و گذشته بیندیشد و برخی از مفاهیم و کمیت‌ها

را نیز به خاطر بسپارد.

سوم: **مرحله عملیاتی** است و کودک هفت تا یازده ساله می‌تواند

به مفهومی از منطق دست یابد، قوانین را کشف کند و رابطه‌های

مستدلی را به وجود آورد که پایدار باشند. همچنین، کودک در این

دوره می‌تواند هر شیء یا رویدادی را از جنبه‌ها و سطوح مختلف مورد

بررسی و طبقه‌بندی قرار دهد.

چهارم: کودک از ۱۲ سالگی به بعد وارد **مرحله انتزاعی** می‌شود

و علاوه بر تلاش برای هماهنگ کردن خود با محیط پیرامون، کودک

می‌کوشد محیط پیرامون را نیز با خود هماهنگ کند. در این دوره،

تفکر فرد از قلمرو واقعیات عینی و محسوس فاصله می‌گیرد و به قلمرو

انتزاعیات وارد می‌شود.

از نظر پیازه هر کودکی این مراحل را به شیوه خاص خود طی

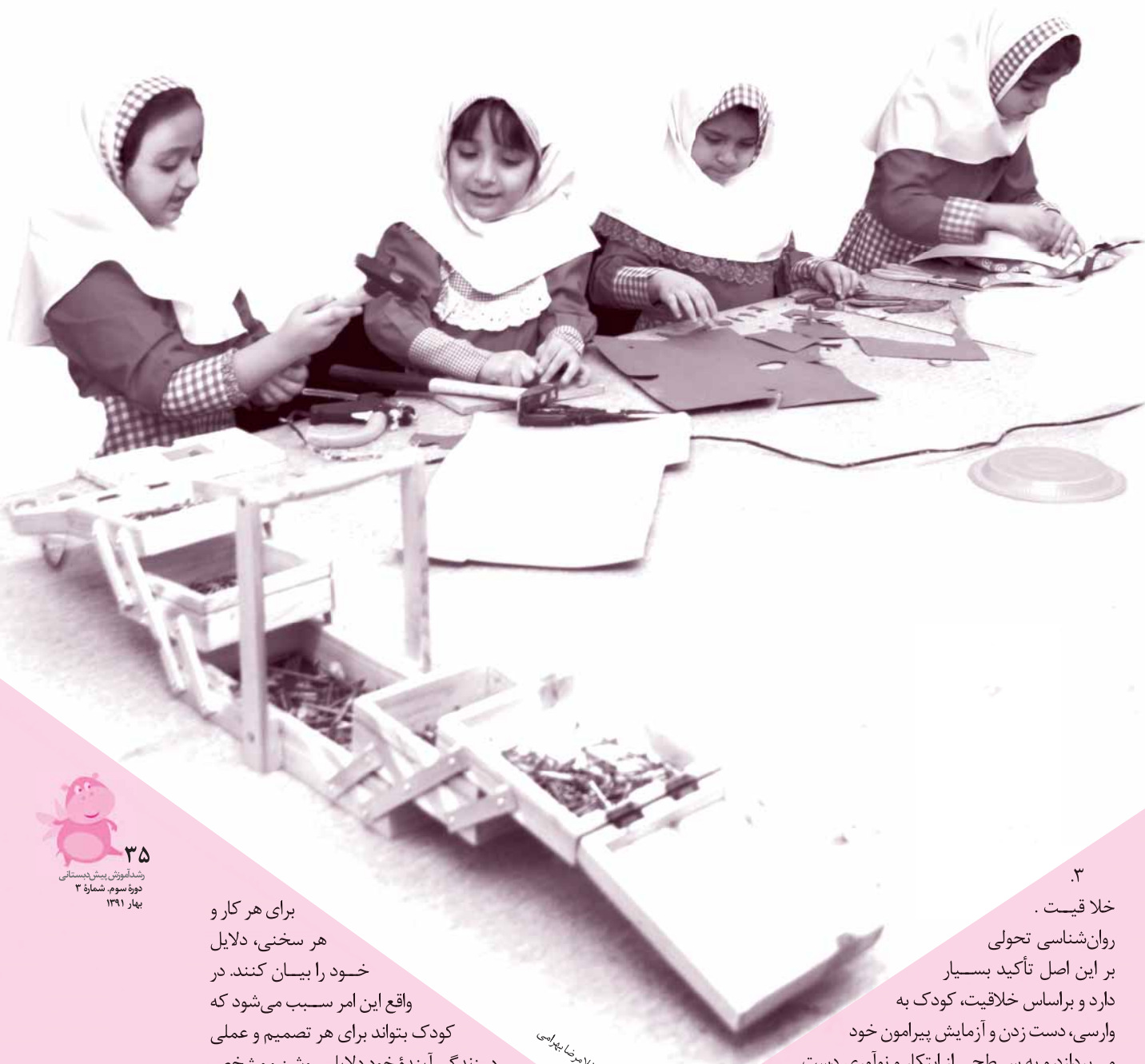
می‌کند و در امر آموزش ضروری است که کودکان در مسیری قرار

بگیرند که بتوانند این مراحل را به طور کامل سپری کنند. نکته دیگر

در این دیدگاه این است که نمی‌توان هر چیزی را در هر سنی به

کودکان آموخت و برای مثال، نمی‌توان به کودکی سه‌ساله یاد داد و

توقع داشت که مانند کودکی هشت‌ساله منطقی فکر کند.

برای هر کار و
هر سخنی، دلائل
خود را بیان کنند. در
واقع این امر سبب می شود که
کودک بتواند برای هر تصمیم و عملی
در زندگی آینده خود دلائلی روشن و مشخص
داشته باشد.

اساس درس ها در مدارس نظام آموزشی های - اسکوپ،
ایجاد اعتماد به نفس و ارتقای شایستگی های کودک در زندگی
فردی و اجتماعی است، به طوری که فرد بتواند در تمامی ساعات
زندگی خود به نحو عملی از آموزش هایی که دیده است، بهره ببرد و
از آن ها استفاده کند.
این شیوه آموزشی ویژگی های منحصر به فردی دارد که آن را از
روش های دیگر متمایز می سازد. یکی از این ویژگی ها توالی و استمرار
برنامه های اجرایی روزانه است. دانشمندان معتقدند برنامه ریزی و اصرار
در مرور مجدد برنامه و طرح های اجرا شده در امر یادگیری مؤلفه هایی

عکس: غلامرضا بهرلی

۳. خلا قیت .
روان شناسی تحولی
بر این اصل تأکید بسیار
دارد و براساس خلاقیت، کودک به
وارسی، دست زدن و آزمایش پیرامون خود
می پردازد و به سطحی از ابتکار و نوآوری دست
می یابد.

۴. حل مسأله. اصل بنیادین دیگری است که نظریه پردازان
نظام آموزشی های - اسکوپ بر آن تأکید بسیار دارند. بنابراین، از آنجا
که کودکان در زندگی با مسائل گوناگونی برخورد می کنند، لازم است
تا فرآیند هماهنگ شدن با مسایل و حل آن ها به نحوی باشد که
در نهایت کودک چیزهای جدیدی را یاد بگیرد؛ چراکه درواقع در این
نظام آموزشی حل مسأله بخشی از فرآیند آموزشی است.
در این نظام آموزشی حفظ کردن مفاهیم اهمیت ندارد، بلکه باید برای
پایه ریزی نظام فکری، استدلال، منطق و رشد عقلانی کودک زمینه ای
فراهم شود. به همین دلیل است که مربیان از کودکان می خواهند تا

۳.
 خواندن
 (زبان، ادبیات،
 شعر، قصه و...)
 ۴. ریاضیات (اعداد،
 طبقه بندی، مرتب کردن، حجم،
 زمان، رسم و...)

به عبارتی، نظام آموزشی های -
 اسکوپ بر حوزه های آموزشی گوناگون مرتبط
 با آموزش کودکان تأکید می کند که عبارتند
 از: نمایش خلاق، زبان آموزی و سواد آموزی، ابتکار
 عمل و روابط اجتماعی، حرکت، موسیقی، طبقه بندی،
 مجموعه سازی، عدد، فضا و زمان.

توجه به مؤلفه های بالا در تدوین برنامه های آموزشی در کنار
 ویژگی های دیگر این روش باعث می شود کودکان نه تنها از درس و
 حتی مطالب نه چندان دلخواه (مثلاً ریاضی) گریزان نباشند، بلکه با
 هیجان و اشتیاق آموزشی ویژه به دنبال یادگیری باشند و در واقع، در
 این شیوه آموزشی کلاس ریاضی با کلاس قصه گویی یا نقاشی تفاوت
 چندانی ندارد و همگی برای کودکان جذاب و متنوع هستند و این
 یادگیری را مانا و عمیق تر می کند.

اهداف شیوه آموزشی های - اسکوپ

این شیوه آموزشی رویکردی آموزشی - مفهومی است که تلاش
 دارد کودکان در همه ابعاد رشد مثل علمی، اخلاقی، اجتماعی، روانی،
 فرهنگی، جسمی و... رشد کنند.
 در واقع، نوع و ساختار این رویکرد بر مبنای آموزش همه جانبه
 طراحی شده است و در آموزش به همه ابعاد توجه شده است و

مهم

هستند که

توجه به آنها در برنامه

روزانه در پیشرفت کودکان خیلی مؤثر

است. چون کودکان با نقاط ضعف و قوت خود آشنا

می شوند و به اصطلاح فایل های ناقص یادگیری آنان بازسازی می شود.

از دیگر ویژگی های این شیوه آموزشی وجود بیش از ۶۰ تجربه کلیدی
 در آموزش پیش دبستانی است که در این روش به آنها توجه بنیادی
 شده است که به کارگیری آنها در تدوین محتوای برنامه های آموزشی
 نقش کلیدی و تأثیرگذار دارد.

این تجارب که به ابعاد اجتماعی، معنوی، جسمی، روانی و عاطفی
 طرح ها و برنامه توجه دارند، در رشد سواد اطلاعاتی کودکان نقش
 مهمی ایفا می کنند و رمز رشد مطلوب و آرمانی آنها محسوب
 می شوند.

این تجارب کلیدی در ۴ گروه طبقه بندی می شوند:

۱. توسعه اجتماعی و رفتاری (ارتباط اجتماعی، ارتباط اولیه،
 برخورد با ناملایمات و...)

۲. هنرهای تجسمی (تفکر خلاق، حرکت، موسیقی، طراحی،
 نقاشی و...)

با برجسته کردن آن‌ها روحیه و اعتماد به نفس کودکان را بالاتر ببرد. مربی از راه‌های مختلف با کودکان ارتباط برقرار می‌کند و آن‌ها را در اجرای عقاید و طرح‌هایشان کمک می‌کند و به آن‌ها در رفع مشکلاتشان یاری می‌رساند.

معلم به جای نظارت بر فعالیت‌های کودکان، در برنامه‌هایشان شریک می‌شود و نقش یک همکار یا همکلاسی و گاهی یک همبازی را ایفا می‌کند. مربیان این کلاس‌ها به دیدگاه کودکان احترام می‌گذارند و به برنامه‌های ابتکاری، حس استقلال طلبی، خلاقیت و نوآوری‌های آنان توجه می‌کنند و به توسعه ذهنی هدفدار آن‌ها کمک می‌کنند. در این شیوه، مربی با تنظیم یک برنامه روزانه مشخص، علاوه بر نظارت بر فعالیت‌های کودکان، باعث می‌شود تا کودکان برنامه‌های بعدی را حدس بزنند.

در نظام آموزشی های - اسکوپ مربی بیش و پیش از هر چیز با مشاهده دقیق رفتارهای کودک، فرصت بیش‌تری را برای فعالیت وی فراهم می‌کند. این مربی همواره می‌کوشد که با درک کودک و رفتار وی در تمام مراحل کار از وی حمایت کند و به حرف‌ها، تفکر، خواسته‌ها و مسایل کودک گوش دهد و در نهایت وی را در فعالیت همراهی کند.

در این نظام آموزشی، مربیان به منظور ارزیابی روند حرکت و رشد کودکان به جای استفاده از روش‌های کمی، از مشاهده دقیق و دائمی کمک می‌گیرند.

ذکر این نکته ضروری است که اگر مربیان به‌خوبی با رویکردهای این شیوه آشنا باشند و خوب آموزش دیده باشند، قادر خواهند بود علاوه بر طراحی برنامه‌ها و به کارگیری ایده‌های جدید، کودکان را نیز خلاق و پویا بار بیاورند و دانش طراحی برنامه و ایده‌پردازی را در آن‌ها تقویت کنند.

از آن‌جا که این شیوه با روحیات بیش‌تر کودکان عادی و تیزهوش سازگاری دارد و کودکان معمولاً فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند که دوست دارند، یادگیری در آن به‌صورت بسیار عمیق و کاربردی‌تر اتفاق می‌افتد و اثر این ماندگاری در بزرگسالی هویدا خواهد شد.

در این روش، کودکان با روحیه، انگیزه، اعتماد به نفس و دارای استقلال رأی پرورش می‌یابند و در مواجهه با مشکلات قادر خواهند بود به مدیریت درونی افکار خود بپردازند

منابع

1. <http://myarticle.blogspot.com/1388/11/02/post-2>
2. <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?NewsID=1254825>
3. www.high-scope.org.uk
4. www.perpetualpreschool.com
5. Vertical Thought magazine
6. Education Journal

یادگیری صرف مد نظر نیست.

برخی از اهداف شیوه آموزشی های -

اسکوپ به شرح زیر است:

۱. یادگیری از طریق تعامل و درگیری فعال با

اطرافیان، مواد، حوادث و عقاید؛

۲. ایجاد استقلال، مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس در کودکان و آماده‌سازی برای ورود به مدرسه و جامعه؛

۳. آموزش طراحی برنامه‌های مختلف توسط کودکان و اجرای مستقل آن‌ها؛

۴. کسب دانش و مهارت به‌صورت آکادمیک، اجتماعی و کاربردی به‌وسیله آموزش‌های غیر آکادمیک.

از دیگر ویژگی‌های این روش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- این شیوه برای کودکان خوشایند و مطلوب است.
- برای همه کودکان از هر خانواده و موقعیت اجتماعی، فرصت و امکانات یکسان و وسایل کافی وجود دارد.
- به کودکان اجازه داده می‌شود تا به‌طور مستقل از وسایل استفاده کنند
- کودکان بازی‌های مختلف ذهنی و حرکتی را تجربه می‌کنند.
- کودکان اجازه دارند به هر جای کلاس که می‌خواهند بروند.
- کودکان اجازه دارند جای وسایل خود را در کلاس تغییر دهند.
- کودکان برنامه‌های دلخواه خود را اجرا می‌کنند.
- کودکان به معلم به‌عنوان یک همکار یا همکلاسی بزرگ‌تر نگاه می‌کنند
- مفاهیم مختلف در قالب بازی به کودکان آموزش داده می‌شود.

نقش مربیان و بزرگ‌ترها در شیوه آموزشی های - اسکوپ:

در این شیوه آموزشی، معلمان نیز به اندازه کودکان فعال و پویا هستند. روش های - اسکوپ یک آموزش با بازخوردهای متقابل است. در این نوع آموزش همه مؤلفه‌های مراحل یاددهی - یادگیری دو طرفه صورت می‌گیرد.

راهنمایی، پیروی، صحبت کردن، گوش کردن، یاد دادن، یاد گرفتن و مؤلفه‌های آموزشی و روانی بازخوردی دو سویه دارند.

این روابط ممکن است به‌صورت رابطه‌های دانش آموز - دانش آموز ، دانش آموز - مربی یا دانش آموز - والدین باشد.

درواقع، در این نظام تمام ظرفیت‌های یاددهی - یادگیری به‌منظور بهره‌گیری از آن‌ها در کنار هم قرار می‌گیرند و این شیوه آموزشی نظامی موازی است که همه‌چیز در یک سطح قرار می‌گیرد و یک فرد متکلم وحده و راهبر گروه نیست.

در این شیوه مربی هدایت مشارکتی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد، بر نقاط قوت کودکان بیش‌تر تمرکز می‌کند و سعی می‌کند

مربیان و تحول هنری کودکان

دکتر مرجان لریکیان

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

اشاره

تربیت هنری دارای بنیادهای روان‌شناختی مختلف است که این مبانی علمی به کسب موفقیت بیش‌تر در رسالت تربیت هنری در نظام‌های آموزشی یاری می‌رساند. براساس این دیدگاه «ما از آئینه برای دیدن جسم‌مان استفاده می‌کنیم، ولی از هنر برای مشاهده روان‌مان»، می‌توان استنباط کرد که تربیت هنری زمینه‌های لازم را برای خودنگری، خودشناسی و کشف قابلیت‌های درونی و روانی افراد فراهم می‌کند. از این‌رو، توجه به چگونگی تحول و رشد توانمندی‌ها و قابلیت‌های هنری و زیبایی‌شناختی به مربیان کمک می‌کند تا براساس آن‌ها، مقدمات و ظرفیت‌های کودکان را بهتر بشناسند و برای پرورش توانمندی‌های هنری کودکان گام‌های تازه‌ای را بردارند. در این مجال ضمن اشاره به مراحل تحول هنری کودکان، رهنمودهایی را نیز برای مربیان دوره پیش از دبستان بیان می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: تحول هنری، کودکان، فعالیت‌های هنری، مربیان.

کودکان در زمینه قابلیت‌ها و توانمندی‌های هنری طی مراحل رشد می‌یابند که توجه به ویژگی‌ها و فعالیت‌های کودکان در این مراحل با توجه به رشد سنی آن‌ها می‌تواند برای مربیان و دست‌اندرکاران نظام آموزش و پرورش مبنای استفاده روان‌شناختی قرار گیرد، به گونه‌ای که آگاهی، شناخت و چگونگی ساختار مراحل تحول هنری کودکان از سوی مربیان و معلمان به برقراری تعاملی یکپارچه میان آن‌ها و کودکان منجر خواهد شد. بنابراین، با معرفی مراحل سه‌گانه تحول قابلیت‌های هنری از کودکی تا نوجوانی تلاش شده است تا بر اهمیت شناخت تربیت‌شوندگان در محیط‌های آموزشی تأکید شود. یکی از نظریه‌های مهم روان‌شناختی مرتبط با تربیت هنری، نظریه هورویتز و دی درباره مراحل تحول قابلیت‌های گرافیکی است. براساس این نظریه، افراد از کودکی تا پیش از نوجوانی سه مرحله اساسی را در زمینه انجام فعالیت‌های گرافیکی طی می‌کنند. مرحله اول، مرحله دست‌ورزی نامیده می‌شود که از دو تا پنج سالگی را شامل می‌شود. مرحله دوم، مرحله نمادسازی است که شش تا نه سالگی را در بر می‌گیرد. ویژگی اساسی مرحله نمادسازی این است که کودکان در خلق آثار هنری خود از نمادهایی استفاده می‌کنند که این نمادها و رابطه‌ای که میان اشکال و معانی آن‌ها در نظر می‌گیرند، در میان کودکان کاملاً اختیاری و تأمین‌کننده نظر آن‌هاست. به تدریج قدرت نمادسازی در کودکان پیشرفت می‌کند و به خلق نمادهای متفاوت‌تر منجر می‌شود. مرحله سوم که مرحله پیش از نوجوانی نامگذاری شده است، تغییر و تحول فیزیکی، ذهنی و اجتماعی کودکان در این سنین باعث می‌شود تجربه‌های کودکان نیز نسبت به مرحله نمادسازی متفاوت شود. این دوران از نظر آموزش هنر، دوران بسیار حساسی محسوب می‌شود، چون گاه کودکان از هر نوع فعالیت هنری دست می‌کشند و در نتیجه رشد و تحول هنری آن‌ها متوقف می‌شود. بنابراین برای این که فعالیت‌های هنری در سنین بالاتر تداوم پیدا کنند، در این دوره باید آموزش هنر به صورت جدی دنبال شود.

اما به دلیل اهمیت مرحله اول، مرحله دست‌ورزی، و ویژگی‌های مهم این دوران، در این نوشتار به شرح و بسط بیش‌تر درباره مرحله دست‌ورزی می‌پردازیم تا خوانندگان محترم در خصوص ویژگی‌های کودکان در سنین کودکی اولیه در زمینه هنر آگاهی بهتری کسب کنند.

ویژگی‌های کودکان در مرحله دست‌ورزی - سنین کودکی اولیه (۵-۲ سالگی)

این دوران از نظر آموزش هنر، دوران بسیار حساسی محسوب می‌شود، چون گاه کودکان از هر نوع فعالیت هنری دست می‌کشند و در نتیجه رشد و تحول هنری آن‌ها متوقف می‌شود

در این سنین، فعالیت‌های گرافیکی کودکان به صورت خط خطی کردن نمایان می‌شود و نباید آن‌ها را دست‌کم گرفت و به سادگی از کنار آن‌ها گذشت. به این مرحله، مرحله «پیش‌نمادین» گفته می‌شود، چرا که کودکان هنوز نمادها و سمبل‌ها را در اثر گرافیکی خود نشان نمی‌دهند. خط خطی کردن برای کودکان منبع تولید لذت و نشان اثرگذاری بر محیط و توانایی مهار آن است. در این مرحله، مربیان باید فرصت‌های گسترده‌ای را برای خط خطی کردن کودکان فراهم کنند و فعالیت‌های گرافیکی کودکان را به صورت ترسیم خطوط و نقطه‌های مختلف و شکل‌های متنوع غنی سازند. در این دوره، کودکان کم‌کم قادر به ترسیم طرح‌های دوار می‌شوند و تلاش می‌کنند که شکل‌ها و خطوط بسته را بیش‌تر ترسیم کنند. در آستانه سن ورود به مراکز پیش از دبستان، سبک فعالیت‌های گرافیکی کودکان متحول‌تر می‌شود؛ به گونه‌ای که آن‌ها قواعد، اصول، استانداردها و هنجارهای خاصی را در ترسیم و نقاشی‌های هنری خود نشان می‌دهند و آثار هنری کودکان از شکلی نامنظم به شکلی منظم سوق پیدا می‌کند. لازمه گذراندن این مرحله سه نوع یادگیری مفهومی است که عبارتند از:

مفاهیم بصری^۲: به خصوصیتی اشاره دارد که با کمک آن کودکان قادر به درک ویژگی‌های خطوط، اشکال و بافت‌ها می‌شوند و می‌آموزند که این ویژگی‌ها را می‌توان به اشکال مختلف سازمان‌دهی کرد. برای تقویت ویژگی‌های کودکان در مرحله مفاهیم بصری، مربیان می‌توانند با استفاده از خطوط و شکل‌های مختلف هندسی تفاوت‌ها را نشان داد. از طریق رنگ‌های اصلی و ترکیب آن‌ها با هم و خلق رنگ‌های جدید، مفاهیم دیداری ملموس‌تر می‌شوند.

مفاهیم ارتباطی^۳: یعنی زمانی که کودکان درک می‌کنند که باید بین عناصر و اجزاء مختلف هنری ارتباطی وجود داشته باشد و نظم خاصی بر آن‌ها حاکم باشد؛ به گونه‌ای که در این مرحله کودکان آن ویژگی‌ها را در اثر هنری خود آگاهانه وارد می‌کنند. در این مرحله، مربیان می‌توانند با نمایش و ارائه تصاویر هنری مختلف یا بازدید از موزه‌ها و گالری‌های هنری، زمینه توجه کودکان را به اجزاء متنوع هنری جلب کنند.

مفاهیم ابرازی^۴: یعنی زمانی که کودکان در می‌یابند بین کاری که با مواد هنری انجام می‌دهند با احساساتی که برانگیخته می‌شود، رابطه علت و معلولی وجود دارد. از این‌رو، کودکان در این مرحله به «زبان گرافیکی» دست پیدا کرده‌اند که از طریق آن عواطف، احساسات و اندیشه‌های خود را به دیگران منتقل می‌کنند. یادگیری در این مرحله و

توجه کنند. از این رو، برای هر یک از سطوح مذکور می‌توان فعالیت‌های هنری مختلفی را برشمرد و تلاش کرد تا کودکان این فعالیت‌ها را انجام دهند تا از این طریق رشد هنری و زیبایی‌شناسی در کودکان تقویت شود. بنابراین برای هر یک از سطوح چهارگانه فوق می‌توان فعالیت‌هایی را به مربیان پیشنهاد کرد:

الف. بیان هنری خلاق

به منظور ابراز و نشان دادن فعالیت‌های خلاقانه از طریق هنر می‌توان به کودکان ترسیم کردن، نقاشی کردن، چاپ با وسایل مختلف، بریدن و چسباندن، مدل‌سازی و خمیربازی و انواع کار با کاغذ را آموزش داد. این فعالیت علاوه بر رشد و تقویت ویژگی‌های هنری کودکان، به رشد جسمی - حرکتی ظریف در کودکان نیز منجر خواهد شد.

ب. حرکات خلاق هنری

کودکان گروه سنی دو تا پنج سال در مرحله دست‌ورزی، به حرکت و جنب و جوش بسیار نیاز دارند. آن‌ها در این مرحله باید بتوانند از طریق حرکات فیزیکی، احساس آزادی کنند و احساس خود را در واکنش نشان دادن به آهنگ، ریتم و واژه‌های موزون تجربه کنند. بدین منظور می‌توان از حرکات موزون همراه با ابزارهای مختلف موسیقیایی مانند طبل و ضربه زدن به آن کمک گرفت. با ضربه‌های تندتر و کندتر به طبل، کودکان می‌توانند تجربه‌های مختلفی را در زمینه حرکات موزون و هنرمندانه کسب کنند.

از طرف دیگر، اجرای نمایش‌های خلاق به کودکان در مرحله دست‌ورزی کمک می‌کند تا با نواختن آهنگ و تنظیم سرعت، وزن و نت نوساناتی را ایجاد کنند و به موزیک خلق شده توسط خود در یک اجرای نمایشی پاسخ نشان دهند.

بر اساس ویژگی‌های کودکان در این مرحله، می‌توان از بازی‌های مختلف آموزشی مانند: «حدس بن این چیه؟» کمک گرفت. از کودکان بخواهید تا به صورت نیم‌دایره بنشینند. بازی را می‌توان با معلم یا مربی کودکان آغاز کرد. بدین ترتیب که معلم یک شیء، یک مداد، را در دست می‌گیرد و سپس با حرکات تقلیدی سعی می‌کند آن را در قالب شیء دیگر نمایش دهد. مثلاً یک مداد را به حالت مسواک در آورد و به مسواک زدن مشغول شود. کودکان به ترتیب باید حدس بزنند که این حرکت نشان‌دهنده چه چیزی است. به این ترتیب کودکان همین بازی را به نوبت دنبال می‌کنند. این امر به درک مفاهیم ارتباطی و مفاهیم ابرازی در کودکان یاری می‌رساند.

ج. تفکر خلاق هنری

در پایان مرحله دست‌ورزی، کودکان به‌ویژه در چهار تا پنج سالگی و حتی در آغاز شش

دستبلی

به ویژگی زبان گرافیکی را باید تحولی بزرگ در جریان رشد هنری کودکان به شمار آورد. برای رشد این نوع یادگیری هنری، مربی می‌تواند با گفت‌وگو و نظرخواهی از کودکان زمینه ابراز احساسات هنرمندانه آن‌ها را فراهم کند و به خلق آثار هنری دارای عواطف به دست کودکان یاری رساند.

بنابراین با توجه به سه نوع یادگیری مفهومی، مربیان باید به ایجاد زمینه‌های لازم برای بروز استعدادها و کودکان بپردازند. براساس مهم‌ترین مرحله تحول هنری و زیبایی‌شناختی در کودکان، مرحله دست‌ورزی، می‌توان اذعان داشت که در زمینه رشد هنری کودکان باید به سطوح اساسی و مهمی توجه کرد؛ از جمله چهار سطح بیان خلاق به‌وسیله هنر، حرکات خلاق، تفکر خلاق و درک زیبایی‌ها. به عبارت بهتر، مربیان باید زمینه رشد ویژگی‌های مرحله دست‌ورزی را در کودکان فراهم سازند و به پرورش آن در مسیر صحیح

سالگی می‌توانند در زمینه تفکر خلاق هنری گام بردارند. بدین معنا که کودکان می‌توانند به پرسش‌هایی که پاسخ‌های توضیح‌دانی دارند به کمک تخیلات فردی‌شان به‌زیبایی پاسخ دهند. به‌منظور تقویت این ویژگی در کودکان، می‌توان پرسش‌هایی را از نوع باز مطرح کرد که تخیل و رؤیاپردازی کودکان را برانگیزاند و آن‌ها را به تفکر خلاق هنرمندانه بکشاند، از جمله این‌که: «چه اتفاقی خواهد افتاد اگر بال داشتیم و می‌توانستیم مثل پرنده‌ها پرواز کنیم؟ و ...» هم‌چنین می‌توانید با طرح یک داستان کوتاه از کودکان بخواهید که آن‌ها ادامه داستان را براساس ذهن و تخیل خودشان ادامه دهند. در این مرحله، کودکان را گروهی و دایره‌وار بنشانید و اجازه دهید که به‌نوبت داستان شما را کامل کنند. به‌این‌ترتیب می‌توان فعالیت‌های خلاق هنری را به‌صورت هفتگی برای کودکان ارائه کرد.

د. پرورش درک زیبایی‌های هنری

کودکان در مرحله دست‌ورزی به‌ویژه در سه تا پنج سالگی، قدرت واکنش نشان دادن به زیبایی‌ها، رنگ‌ها، و آثار هنری ساده و پیچیده پیرامونشان را کسب می‌کنند. بنابراین می‌توان محیط و فضای نگهداری کودکان را در مراکز پیش از دبستان به‌صورتی زیبا و جذاب تزئین کرد. استفاده از وسایل با رنگ‌های شاد و نصب آثار هنری کودکان در فضای کلاس می‌تواند این ویژگی کودکان را توسعه دهد. همچنین برای رشد درک زیبایی‌های هنری کودکان، می‌توان به‌صورت هفتگی تصاویر نصب‌شده روی دیوار کلاس یا اتاق کودکان را متناسب با فعالیت‌های هنری خودشان تغییر داد. از طرف دیگر، از طریق گردش در طبیعت و خارج از محیط کلاس، کودکان به زیبایی‌های پیرامون خود بیش‌تر علاقه‌مند می‌شوند و بهتر می‌توانند زیبایی‌های هنری را نمایش دهند. مربیان می‌توانند کودکان را به بازگو کردن احساس و علایقشان درباره محیط اطراف و زیبایی‌ها به صورت کلامی تشویق کنند تا کودکان به درک بهتر و قوی‌تری از زیبایی‌ها دست یابند.

در پایان به نظر می‌رسد می‌توان به‌منظور پرورش و رشد قابلیت‌های هنری کودکان، پیشنهادهایی را به مربیان ارائه داد تا در سایه آن توانمندی حرفه‌ای‌شان تقویت شود. بنابراین پیشنهادهای عملی را در قالب بایدها و نبایدها می‌توان چنین برشمرد:

الف) بایدها

- تفاوت‌های فردی کودکان را درک کنید و بپذیرید.
- کودکان را تشویق کنید تا در بیان احساسات و عقایدشان حتی به‌صورت خلق یک اثر هنری راحت باشند.
- کودکان را به پرسش و پژوهش برای خلق اثر هنری منحصر به خودشان تشویق کنید.
- برای کودکان تجربه‌های متعددی تدارک ببینید، چرا که در این صورت مبنایی برای بروز خلاقیت آن‌ها ایجاد کرده‌اید.
- اجازه دهید کودکان با به‌کارگیری رنگ‌های متنوع در آثار هنری خود نشانه‌های طبیعت و زندگی روزمره خویش را نمایش دهند.
- وسایل و مواد اولیه متنوع و دارای کاربردهای چندگانه را برای تولید آثار هنری در اختیار کودکان قرار دهید تا آن‌ها با درگیر شدن با وسایل، خود به خلق یک اثر جدید هنری بپردازند.
- از کوشش هر کودک برای خلق یک اثر هنری قدردانی کنید حتی اگر فعالیت او هنوز به بهبود بیش‌تری نیاز دارد.
- با بازدید از نگارخانه‌ها و موزه‌ها، تجارب ارزنده و تازم‌ای را برای کودکان به‌منظور خلق آثار هنری متنوع فراهم کنید.

ب) نبایدها

مربیان دوره پیش از دبستان برای رشد قابلیت‌های هنری کودکان بهتر است به نبایدهای زیر توجه کنند:

- نباید تقلید کردن و کپی کردن را در فعالیت‌های هنری کودکان تشویق کنید.
- نباید الگوهای پیش‌ساخته، عکس‌ها و بریده‌های آماده را در اختیار کودکان قرار دهید. مواد آماده، مانع رشد توانایی‌های خلاقانه کودکان می‌شود.

• نباید به فعالیت‌های هنری یکسان برای همه کودکان پایبند باشید.

- نباید آثار هنری کودکان را تصحیح یا دوباره ترسیم کنید و از نو بازسازی کنید. به یاد داشته باشید هر کودک راه‌ها و شیوه‌های خلق آثار هنری منحصر به خود را دارد.
- نباید تخیلات هنری کودکان را واپس بزنید یا نادیده بگیرید.

• نباید تولید آثار هنری را به‌صورت فرمولی همراه با قواعدی خاص به کودکان آموزش دهید.

- نباید محیطی مستبدانه، با تأکید افراطی بر مقررات و نظم بیش از حد و دست و پاگیر را برای کودکان ایجاد کنید.

پی‌نوشت

1. Hurwitz and Day
2. visual concepts
3. relational concepts
4. Expressive concepts

منابع

1. Hurwitz, Al and Day, Michael (2005), Children and Their Arts, Harcourt Brace Jovanovich the UNESCO Regional Meeting on Arts Education in the European Countries Canada and the United States of America, Finland.
۲. کول، ویتا، (۱۳۸۴)، برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، ترجمه دکتر فرخنده مفیدی، سمت.
۳. مهرمحمدی، محمود، (۱۳۸۳)، چیستی، چرایی و چگونگی آموزش عمومی هنر، انتشارات مدرسه.

شادی را با کمک کودکان بسازید

اشاره

نیاز وقت صرف کنند. در این فعالیت، کودکان بیان احساسات، حل مسئله و ارتباط با افراد جامعه را می آموزند. آن‌ها در داستان‌های مورد علاقه خود بازی می کنند. موقعیت‌های خاصی از تجربه‌های زندگی خود را باز آفرینی می کنند و خود را در دنیایی زیبا و دوست‌داشتنی می بینند که در آن هر چیزی ممکن است اتفاق بیفتد.

نمایش خلاق به دست‌نوشته‌ها یا ضابطه‌های بسیار کنترل شده نیاز ندارد و تمام تمرکز خود را فقط بر روی کودکان به عنوان شرکت‌کننده‌های خود می گذارد. کودکان بزرگتر به گسترش کار خویش و در نهایت اجرای نمایش برای بیننده مشتاق هستند. این بسیار عالی است، زیرا بعدها این میل به صورت «حضور در اجتماع» خواهد شکفت. ولی برای کودکان کوچک‌تر، روش فعالیت و یادگیری به روی صحنه رفتن ارجح است. نمایش خلاق چون براساس انگیزه و نمایش خودجوش و ناگهانی به اجرا درمی آید، به مکان، وسایل و امکانات از پیش تعیین شده‌ای نیاز ندارد. در ضمن اینکه نمی خواهیم از آن‌ها یک حرفه‌ای تئاتر بسازیم.

این فرآیند در کودکان سنین پایین‌تر و در اوایل کار با کودکان (چه در مدرسه، مهدکودک یا کلاس‌های آزاد)، فرآیندی کوتاه‌تر و گسسته‌تر است.

تاریخچه نمایش خلاق

نمایش خلاق یکی از انواع نمایش با کودک است که برای آموزش کاربرد دارد. رویکردی نظام‌مند برای یادگیری است. در ابتدا «نمایش در آموزش و پرورش» بود. و در سال ۱۹۲۰ وینفرد وارد اصلاح «نمایش خلاق» را ابداع کرد تا این نوع نمایش کودک را از سایر گونه‌های نمایش متمایز کند.

وینفرد وارد در شیکاگو در اوایل دهه ۱۹۲۰، با کودکان کار می کرد و به این نتیجه رسید که تئاتر در واقع همچون نیرویی است که به توانمندسازی و شکوفا کردن استعدادهای نهفته کودکان منجر می شود و به آن‌ها فرصتی برای مطرح ساختن و ابراز وجود می بخشد.

آلیس - مینی هرتس، نیز پیش از وینفرد در این حوزه فعالیت داشت. اما ارزش کارهای او آن‌چنان که باید شناخته نشده است، در هر حال، آنچه که امروز به عنوان «بدیهه‌سازی مدرن» در تئاتر بزرگسالان وجود دارد، از تمرینات کلاسی کاربران تئاتر کودک به وجود آمده است. از آن به بعد نمایش خلاق با رویکردها و تکنیک‌های بسیار متنوعی در سطح اروپا شروع به کار کرد. این پیشرفت و رویکردهای تازه

هر یک از ما در درون خود یک بازیگر - یعنی کسی که در نقش بازی می کند - و یک تماشاگر - یعنی کسی که نقش ایفا شده را می بیند - داریم. ما این توانایی را داریم که خود را در حین انجام دادن کارها نگاه کنیم. ما فقط بازیگر و تماشاگر خود نیستیم، بلکه نمایشنامه‌نویسی هستیم که متن خود را می نویسیم، صحنه‌آرایی هستیم که لباس‌ها را متناسب با مکانی که در آن هستیم (خانه، محل کار، هنگام استراحت) انتخاب می کنیم و نیز کارگردانی که بازی‌هایمان را به صحنه می آورد.

بنابراین هر انسانی به تنهایی یک تئاتر کوچک است. حال چه آموزش تئاتر دیده باشیم و چه ندیده باشیم.

نیاز به بیان خود یک نیاز طبیعی و اساسی برای روان انسان است. هنر ابزار مناسبی برای این بیان است. هنر می تواند در نوع نگرش کودکان به محیط تحولی منطقی به وجود بیاورد. کودکان با انجام فعالیت‌های هنری، ایفای درونی خود را نشان می دهند، محیط اطرافشان را می شناسند، با آنان ارتباط برقرار کرده سازگار می شوند و دریافتی را که از جهان داشته، نشان می دهند. در نمایش خلاق هم از این ویژگی فکری و ذاتی کودکان استفاده می شود.

کلیدواژه‌ها: نمایش خلاق، شعر، قصه و مهارت‌های اجتماعی نمایش خلاق چیست؟

نمایش خلاق روندی علمی و گروهی کار با کودکان است که در آن مربی مفاهیمی را با ایفای نقش آموزش می دهد. به‌طور تجربی می آموزد که بایستی تفکر تخیلی و بیان خلاق داشته باشد. نمایش خلاق فعالیت‌های نمایشی را دربرمی گیرد که تجربه شرکت‌کنندگان را به عنوان هدف داراست. اگر بر ایفای نقش توسط کودکان تأکید شود کودکان به عنوان شرکت‌کنندگان فعال می توانند از مزایا نمایش خلاق بهره‌مند شوند.

نمایش خلاق می تواند شامل اجرا و روایت داستان، سفرهای خیالی، قصه‌سازی، بازی‌های نمایشی، موسیقی و... باشد. به این دلیل که درباره نمایش خلاق نظیر یک فرآیند و نه یک محصول تأکید می شود، هنرآموزان آزادند تا در کلاس‌های خود متناسب با

همچنان ادامه دارد و به جایی رسیده که در حال حاضر می بینیم. البته، این رویکردهای تازه در خارج از ایران صورت گرفته و این هنر و فرآیند علمی هنوز در ایران به اندازه کافی شناخته نشده است. به مرور و طی جلسات بعدی و مراحل پیشرفته تر - فرآیند نمایش طولانی تر، مفصل تر، پیشرفته تر و سخت تر می شود. داستان ها و تمرین ها بارها و بارها تکرار می شوند ولی در اجرای آن ها ایده های نو خلق می شوند و همین عامل باعث تقویت و پرورش قوه تخیل و خلاقیت کودک می شود.

در این فعالیت هیچ پاسخ نادرستی وجود ندارد. هر آن چه کودک می گوید پذیرفته است، در این فرآیند حیوانات و اشیاء سخن می گویند. کودکان در مکان های ناشناخته یا حتی واقعی سفر می کنند. در آن مکان ها کارهایی حتی عجیب و غریب یا واقعی (زندگی عادی) انجام می دهند.

فایده های نمایش خلاق

- افزایش قوه تخیل و آگاهی های زیباشناسانه.
- ایجاد قدرت فکر کردن مستقل و منتقدانه.
- پرورش روحیه جمعی و توانایی همکاری با اطرافیان.
- بالابردن سطح مهارت های ارتباطی
- ایجاد احساسات و هیجان های سالم و تجربه رهاسازی
- کنترل شده عواطف و هیجانات درونی برای کودکان.
- ایجاد شناخت نسبت به خود.
- شادی و تفریح.
- فراهم آوردن زمینه ای مقدماتی برای حضور در جریان تئاتر حرفه ای در سال های بعد.
- بالا بردن سطح اعتماد به نفس و عزت نفس.
- کسب تجربه از طرف کودک در زمینه بیان عقاید و دیدگاه ها به شکل روشن یا شفاف و بی پروا.

منابعی برای کلاس نمایش خلاق

● داستان های عامیانه / قصه های بلند و افسانه ها

مجموعه هایی از داستان ها، مثل داستان های عامیانه رایج در کشور، داستان های مذهبی و... هستند، که براساس موضوع

عکس: اعظم لاریجانی

دسته‌بندی می‌شوند.

در انتخاب قصه‌ها باید به

این نکته توجه کرد که قصه دارای

طرح داستانی ساده، شخصیت‌های پویا

ولی پیام‌های واضح باشد. در نمایش خلاق به

صورت ایده‌آل باید داستان‌ها را قبل از اجرا بازگو کرد و

ترجیحا آن‌ها را بلند نخواند (این اقدام احساس نمایشی بهتری

به شنوندگان می‌بخشد و زمانی کارآیی می‌یابد که از نمایش تصاویر

در هنگام بازگویی داستان پرهیز شود) به این ترتیب یادگیری تسهیل

می‌شود. کودکان در نمایش خلاق از بازی در نقش‌ها و قرار گرفتن در

موقعیت‌های طنزآمیز، غمگین و... ایفای نقش اشیای بی‌جان، حیوانات

و... که با طرح داستانی مرتبط هستند، لذت می‌برند. در کلاس نمایش

خلاق از این‌که بر شاخ و برگ داستان بیفزایید، هراس نداشته باشید.

به تعداد قهرمان‌های داستان (آدم‌ها، حیوانات، اشیاء و...) موقعیت‌ها و

اتفاقات بیفزایید. به این ترتیب هر یک از کودکان

حاضر در کلاس نقشی برای ایفا خواهند

داشت. با بهره‌گیری از داستان‌های

آشنا (حتی غیرآشنا هم

تأثیر دارد) در کلاس

نمایش خلاق و با

به‌خاطر سپردن داستان و قرار دادن شخصیت‌های داستانی متعدد در یک داستان، کودکان می‌توانند ایده‌های تازه‌ای بیافرینند.

۲. شعر

اشعار، امکانات بی‌نظیری را برای کلاس نمایش خلاق فراهم

می‌سازند. هم‌چنین می‌توان پس از خواندن آن به اجرایش پرداخت.

به این دلیل که شعر اغلب از زبان اول شخص بیان می‌شود، برای

شرکت‌کنندگان آسان خواهد بود که به بیان احساسات و اجرای

فعالیت‌های حاضر در شعر بپردازند. به هنگام انتخاب یک شعر در

نظر داشته باشید که شرکت‌کنندگان زبان اشعار را به آسانی درک

کنند. از به‌کارگیری اشعار بلند هراس نداشته باشید. بیش‌تر کودکان از

مشارکت در فعالیت‌های طنزآمیز لذت می‌برند.

۳. کتاب‌های کودکان

یک کتاب مناسب کودکان می‌تواند دربرگیرنده فعالیت‌های

کافی برای یک دوره کامل کلاس نمایش خلاق باشد. شما می‌توانید

تمرینات گرم‌کردن، بازی کردن، شعر خواندن، خرده‌نمایش‌ها را

براساس درون‌مایه کتاب طراحی کنید. اگر کتابی خاص ایده‌های

جذاب بسیاری به شما می‌بخشد در انتخاب آن درنگ نکنید.

دلایل استفاده از نمایش خلاق در آموزش و پرورش

مهارت‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد:

- در نمایش خلاق کودکان برای ایده‌های خوب و جدید (خلاق)

پاداش می‌گیرند. در محیطی مثبت نگهداری می‌شوند. آزاد از انتقاد

مخرب هستند. در نتیجه دانش آموزان اعتمادبه‌نفس کسب می‌کنند

و ایده‌های خود را خواهند داشت.

- در نمایش خلاق با همکاری با دیگران و تظاهر به «بودن» با دیگران،

آگاهی اجتماعی خود را افزایش می‌دهند. یاد می‌گیرد که چگونه

به درک خود و دیگران و کسب آگاهی از تعامل بین مردم و تأثیر

اقدامات خود بر دیگران برسد.

- در نمایش خلاق، چون گروه برای یک هدف مشترک کار می‌کنند.

این فعالیت را برای کودکان به منظور همکاری در یادگیری، هم‌چنین

رهبری، طرفداری و مهارت‌های بحث و گفت‌وگو را فراهم می‌آورد.

- حل مسئله و چاره‌اندیشی موقعیت‌هایی هستند که کودکان با کمک

آن‌چه را که در دسترس دارند و استفاده از تصورات خود برای مقاصد

مختلف را در این فعالیت تجربه می‌کنند.

- در نمایش خلاق بر مهارت‌های ارتباطی تأکید شده است. که

کودکان با استفاده از صدا، دست‌ها، صورت و بدن خودشان این

ارتباطات را بیان می‌کنند.

به رشد و نمو فردی کمک می‌کند:

- در نمایش خلاق بر آگاهی حسی تأکید می‌شود. کودکان یاد

می‌گیرند، استراحت می‌کنند، گوش می‌دهند، نگاه

می کنند، احساس می کنند، بو می کنند و هم چنین بر محیط زیست خود تأکید می کنند. این می تواند به درک بهتر زیبایی های زندگی منجر شود.

- نمایش خلاق به توسعه مهارت های حرکتی و هماهنگی کودکان کمک می کند.

- به کمک نمایش خلاق می توان مفاهیم بسیاری از موضوعات را نشان داد. برای مثال، یک گروه از کودکان می توانند «ماشین» با قطعات مرتبط با آن خلق کنند.

- نمایش خلاق تخیل و تفکر مستقل را تشویق می کند. کودکان از راه های مختلفی برای رسیدن به هدف خود فکر می کنند.

- نمایش خلاق سرگرمی است. کودکان در این فعالیت (سرگرم کننده) انگیزه بیش تری برای یادگیری دارند. مخصوصاً زمانی که حداقل بخشی از یادگیری روزانه آن ها سرگرم کننده باشد.

- کودکانی که اغلب بی قرار و ناآرام هستند. نمایش خلاق می تواند با اقدام به حل مشکل در شرایط مختلف، آن ها را از تنش آزاد و سالم سازد ...

- نمایش خلاق باید بتواند به ارزیابی و درک بیش تری از نمایش رسمی منجر شود.

محركهائی كه لازم دارد:

- در نمایش خلاق ها و انمود شخصیت های را داریم، نگاه به آن شخصیت و وانمود سبک بیان آن.

- در نمایش خلاق به عمل کردن و صحبت به جای فردی که می خواهید نمایش دهید و چه خواهد پوشید. فکر کنید یا مانند آن شخصیت فکر کنید. برای مثال استفاده از وسایلی ساده که در کلاس موجود است (قرار نیست از قبل تهیه شود و کودکان و مربی در حال اجرای نقش هایشان در لحظه می توانند از وسایل موجود در کلاس استفاده کنند) که می تواند کلاه، ماسک حیوانات، نوک پرندگان، دماغ یا گوش های حیوانات، ریش، کفش، چکمه یا... (بهتر است تعداد وسایل زیاد باشد تا بیش تر دانش آموزان بتوانند از آن ها استفاده کنند).

- استفاده از نمایش دادن تصویرهایی در کلاس، سپس عمل کردن (اجرا کردن) به آن چه نمایش داده شده است. یا حتی وانمود آن چه در تصویرها موجود است.

- در نمایش خلاق گوش دادن به موسیقی هست و ساختن حرکتی براساس آن آهنگ تا نمایش می دهد.

- در نمایش خلاق بهتر است ریتم حرکات با ریتم موسیقی متناسب باشد. برای یک موسیقی آرام و ملایم حرکاتی ملایم مناسب است.

- استفاده از گوش دادن به یک داستان یا یک داستان نیمه تمام و سپس اجرا کردن آن قصه و صحنه های آن.

فعالیت های خاص در کلاس نمایش خلاق

۱. صحبت با فردی دیگر که تنها اسم آن شخص برده می شود و خودش حضور واقعی ندارد. در ادامه گفت و گو ها متوجه می شوید که چگونه

۲. با یک رشته معنا که می توانند از طریق صدا و بیان، حرکات صورت و بدن بیان می شود ارتباط برقرار کنند.
۳. شریک هایی را انتخاب کنید و دو به دو و پشت به هم در کف اتاق بنشینید و پاها را به جلو دراز کنید. بازوها را درهم گره و قفل کنید. سپس با فشار به پشت همدیگر سعی کنید بایستید.
۴. دو دایره بنشینید. یک رهبر (گرداننده) انتخاب کنید. با هماهنگی رهبر صداها و ریتم هایی را با استفاده از حرکات دست ها و پاها و بدن و صدا تولید کنید. با اعلام رهبر این صداها و حرکات را تغییر دهید (کند و تند بودن ریتم آن هم به فرمان رهبر بستگی دارد).
۵. تکان دادن دست ها با سرعت، به آرامی، با ملایمت، با عصبانیت، با اندوه و ...
۶. بازی هنرمند و قطره ها. یک بازیگر هنرمند می شود و نفر مقابل در نقش قطره. هنرمند یار خودش را به حالتی شکل می دهد. لکه شل تا آنجا که ممکن آن حالت را شکل می دهد و تلاش می کند تا آن ژست را نگه دارد (می توان در دور بعد از آن دو نفر خواست که جای شان را با هم عوض کنند).
۷. دور دایره بنشینید. یک نفر صدایی را شروع می کند. شخص بعدی آن را برداشته و در دایره حرکت می دهد و صدایی به آن اضافه می کند تا نوبت به خودش بر گردد. به این ترتیب نواری از صدا ضبط می شود.
۸. دور دایره بنشینید. یک نفر صدایی را شکل می دهد. فرد دیگری آن صدا را برمی دارد و دور دایره حرکت دهد و آن صدا را به صدایی دیگر تبدیل کند و به جای خود برگردد (سپس نفر بعدی، صدای نفر دوم را برداشته و در حال چرخش در دور دایره آن را تغییر دهد) بازی به همین ترتیب ادامه دارد.
۹. یک نفر شروع به حرکتی مکانیکی می کند و فرد دیگری به او اضافه می کند و حرکتی را به آن اضافه می کند و به او متصل می شود. نفر بعدی هم مثل نفرات قبل عمل می کند. این عمل راه می توانید تا چند نفر ادامه دهید و از حرکات و صداها برای فضاسازی استفاده کنید
۱۰. کودکان را در دور دایره بنشانید، پس یک نفر یک موقعیت غیر کلامی را نمایش می دهد. نفر بعدی را وارد کرده تا او حدس بزند نفر اولی چه چیزی را نمایش می دهد. صحنه های نمایش داده شده باید بدون کلام باشد.
۱۱. با استفاده از بدن خود خانه های را بسازید (از چند نفر از کودکان با انتخاب خودشان بخواهید یک خانه بسازند، بقیه افراد گروه نیز در

در کلاس نمایش خلاق و با به خاطر سپردن داستان و قرار دادن شخصیت های داستانی متعدد در یک داستان، کودکان می توانند ایده های تازه ای بیافرینند

- تمیز کردن بهار
- کمک به فرد نابینا
- غرق شدن کشتی
- ماشین سواری خانوادگی (با چرخ های صاف یا کم باد یا...)
- سفر به باغ وحش
- برف بازی، بودن در فضای در حال بارش برف
- رفتن به پیک نیک
- قند زدن در هنگام باد و باران
- کار در یک کارخانه یا نمایش دادن مشاغل
- در حال سفر بودن که بلیط سفر گم شده است.
- پرواز بادبادک در فضایی پر از درخت
- دعوا کردن
- مصاحبه با افراد درباره موضوعات مختلف (حتی می تواند مصاحبه با حیوانات یا اشیاء هم باشد)
- مصاحبه با افراد مشهور (یا این که فردی مشهور هستید و در حال مصاحبه با شما هستند)
- غواصی یا شنا در یک دریای عمیق و مشکلات پیش آمده در آن جا
- چادری سفری در باد یا طوفان و یا در هوایی آرام (نمایش دادن خود چادر یا افراد در آن و...)
- دیدن خواب بد
- بوی دود و کشف آتش
- موقعیت فرار
- یک روایت شدن در حالت های مختلف
- جست و جو در یک سرزمین جدید، یا ساختن سرزمینی جدید و خصوصیات آن.

پی نوشت

1. Winifred Word Mary
2. Alice Minnie Herts

منابع

1. [www.creativedrama.com/Buesgen Mayer](http://www.creativedrama.com/BuesgenMayer)
2. www.susan canthony.com
3. wikipedia.org
4. www.Winifred Word Mary
۵. «تئاتر خلاق کودک، ایده هایی نوین و تفکر برانگیز برای کودکان». مترجم: حسن دولت آبادی، نمایش، دی و بهمن ۱۳۸۵، شماره ۸۸-۸۹، سال هشتم، ص ۶۳-۶۲.

نقش مبلمان، تلفن، میزها، وسایل آشپزخانه و... سپس همه عصبانی شوید و خانه و وسایل را منجر کنید.

۱۱. موقعیتی شاد را کمک کودکان بسازید. به توصیف دقیق جزئیات آن موقعیت بپردازید. یکی از اعضای گروه یک موقعیت را نمایش می دهد، سپس بقیه جزئیات و دلایل آن را توضیح می دهند. در آخر، بررسی می شود که آیا همان چیزهایی را می گویند که دیده اند؟ آیا درست حدس زده اند؟ اگر درست نگفته اند دلیلش چه بوده است؟ و سوالاتی از این دست... .

۱۲. دوبه دو جفت شوید. به هم دیگر با دقت نگاه کنید. یکی از آن دو چشمش را می بیند و دیگری چیزی را در خود تغییر می دهد، مانند تغییر در بند کفش ها، سپس شریک چشمانش را باز می کند. هم گروهی باید تغییر یا تغییرات را تشخیص دهد. در پایان، جای آن دو نفر با هم عوض شود و مثل قبل تکرار شود.

۱۳. کودکان را در دو گروه موازی و روبه روی یکدیگر قرار دهید. دو نفر از هر گروه که در مقابل یکدیگرند با هم صحبت می کنند. کمی که از حرف زدنشان گذشت، افراد گروه بعدی به آرامی بر شانه نفرات جلویی می زنند. به این ترتیب نفرات جلو به آخر صف خودشان می روند و بین دو نفر جدید (آن دو نفری که بر شانه دوستان خود زده اند) گفت و گو شروع می شود. به این ترتیب بازی ادامه دارد تا نفرات شروع کننده به ابتدای صف برسند. برای این بازی (تمرین) می توان قانونی را هم وضع کرد، به این شکل که مربی فرمان قطع گفت و گو را به ترتیبی به نفرات پشت سری بگوید. مثلاً پشت کودکان (به طوری که نفرات در حال گفت و گو او را ببینند) بایستد و وقتی می خواهد فرمان قطع دهد دستش را آرام به شانه یکی از آن دو بزند.

۱۴. با کمک دست خود صفات و ویژگی های مختلفی را نمایش دهید: عصبی بودن، پر خوری، شل و ول بودن، جادو کردن، درنده بودن، آرام بودن، قوی بودن، ترس و غیره.

۱۵. وانمود کردن مبارزه. تصور کنید زیر آب یا در فضا هستید. زرهی سنگین پوشیده اید و با استفاده از یک شمشیر بزرگ در حال مبارزه هستید

ایده هایی برای نمایش دادن (پانتومیم و با کلام)

شما شاید تمایل به داشتن گروه های کوچکی هستید که حالاتی را برای تماشاگران خود اجرا می کنند. و تماشاگران چیزی را حدس می زنند که توصیف شده است. بازیگران در این گروه برای خود از قبل ایده هایی خواهند داشت. برخی از این ایده ها عبارتند از:

- خریدن کفش، لباس، غذا، ماشین و...
- رفتن به سفر با اتوبوس (یا حتی دیگر وسایل نقلیه)
- نمایش دادن یک گفت و گوی تلفنی
- تماشای تلویزیون
- قطع کردن درختان (هم فردی که قطع می کند و هم خود درخت)
- گذراندن روزی در ساحل دریا. مقایسه کردن روزی داغ با روزی سرد یا روزی مرطوب

با مجله های رشد آشنا شوید

مجله های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می شوند:

مجله های دانش آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند):

رشد کودک (برای دانش آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)

رشد نوآموز (برای دانش آموزان پایه های دوم و سوم دوره دبستان)

رشد دانش آموز (برای دانش آموزان پایه های چهارم و پنجم دوره دبستان)

رشد نوجوان (برای دانش آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)

رشد جوان (برای دانش آموزان دوره متوسطه و پیش دانشگاهی)

مجله های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند):

رشد آموزش ابتدایی • رشد آموزش راهنمایی تحصیلی • رشد تکنولوژی
آموزشی • رشد مدرسه فردا • رشد مدیریت مدرسه • رشد معلم

مجله های بزرگسال و دانش آموزی اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند):

رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش آموزان دوره راهنمایی تحصیلی) •
رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش آموزان دوره متوسطه) • رشد آموزش
قرآن • رشد آموزش معارف اسلامی • رشد آموزش زبان و ادب فارسی • رشد آموزش
هنر • رشد مشاور مدرسه • رشد آموزش تربیت بدنی • رشد آموزش علوم اجتماعی •
رشد آموزش تاریخ • رشد آموزش جغرافیا • رشد آموزش زبان • رشد آموزش ریاضی
• رشد آموزش فیزیک • رشد آموزش شیمی • رشد آموزش زیست شناسی • رشد
آموزش زمین شناسی • رشد آموزش فنی و حرفه ای • رشد آموزش پیش دبستانی

مجله های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و
کارکنان اجرایی مدارس، دانش جویان مراکز تربیت معلم و رشته های دبیری
دانشگاه ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می شوند.

نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴
آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

تلفن و نمابر: ۸۸۳۰۱۴۷۸ - ۲۱

بامریبان

با توجه به اهمیت پرداختن به خاطرات، تجربه ها و دیدگاه های مربیان و مدیران عزیز و دست اندرکاران مراکز پیش از دبستان در کلیه استان های کشور، از این پس قصد داریم این صفحه را برای اندیشه های مربیان و دست نوشته های آنان باز بگذاریم. به این وسیله ضمن تشکر از زحمات همه مربیان و مدیران سراسر کشور، تقاضا داریم با ارسال مطالب خود از هر گوشه و کنار جامعه اسلامی ایران ما را در زینت دادن این صفحه یاری کنید. تقاضا داریم نام استان، مرکز و منطقه خود را نیز ذکر کنید.

بازی و خلاقیت

پریدخت سادات ماجدی

مدیر دبستان دخترانه ادب، منطقه ۵ تهران

بازی جدی ترین فعالیت برای رشد خلاقیت کودکان است. هیچ چیز به اندازه خلاقیت کودکان را سرزنده و بانشاط نمی کند. شادی، نشاط، عشق، تلاش و کوشش در نیروی خلاقیت نهفته است. اگر کمی بیش تر برای بچه ها وقت بگذاریم و به بازی آن ها اهمیت بدهیم و وسواس خود را برای شرکت بچه ها در فعالیت های رسمی و حافظه پروری کم کنیم، تصمیم بهتری گرفته ایم. وظیفه والدین و مربیان و معلمان این است که موقعیت هایی را برای فرزندان و دانش آموزان خلق کنند تا آن ها احساس موفقیت کنند و از این موفقیت لذت ببرند.

باید برای کودکان وقت بگذاریم و در کنارشان باشیم، باید فرصت دهیم که بچه ها در دوران کودکی کاملاً کودکی کنند. در تربیت، باید آرام آرام حرکت کرد. تنها راه پختگی فرزندان این است که به اندازه کافی برایشان وقت بگذاریم و به آن ها فرصت دهیم تا در دوران کودکی کودکی کنند و کاملاً پخته شوند.

چون خلاق ترین و پاک ترین اندیشه های یک بزرگسال آن دسته از اندیشه هایی است که به اندیشه های کودکی شباهت دارد. والدین و مربیان باید بدانند که بودن در خانه بسیار مهم است. زندگی فرزندان ما فقط غذا و لباس نیست. برایشان وقت بگذاریم و به اندازه کافی در کنار آن ها حضور داشته باشیم و در بازی های آن ها شریک شویم. و این نکته را به خاطر داشته باشیم که «بازی بچه ها را به بازی نگیریم» چون بازی اساسی ترین کار تعلیم و تربیت کودکان است.

برگ اشتراک مجله های رشد

شرایط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰/۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک ساله مجله درخواستی، به صورت علی الحساب به حساب شماره ۳۹۶۶۲۰۰ بانک تجارت شعبه سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید).

نام مجله های درخواستی:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

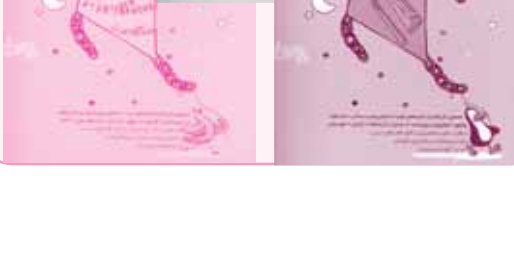
.....

.....

کارشناسان پیش دبستانی استان ها و مربیان محترم مراکز بدانند!

بسته آموزشی «کتاب کار کودک، مربی» حاوی ۵ عنوان «نعمت های خدا»، «ایران»، «محیط زیست»، «بهداشت و ایمنی» و «مناسبت ها» با تلاش و همیاری کارگروه های تولید محتوای استان ها و زیر نظر کارشناسان دفتر برنامه ریزی و تألیف کتاب های درسی، به عنوان نمونه ملی و الگویی، توسط انتشارات مدرسه چاپ و توزیع شده است.

این مجموعه که می تواند حدود ۱ فصل از سال تحصیلی کودکان مراکز پیش دبستان را غنی نماید، گامی است در مسیر مشارکت و همکاری استان ها برای همفکری و تولید منابع آموزشی بهتر.

۱۵۸۷۵/۶۵۶۷ صندوق پستی مرکز بررسی آثار:

۱۶۵۹۵/۱۱۱ صندوق پستی امور مشترکین:

www.roshdmag.ir نشانی اینترنتی:

۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶-۷۷۳۳۵۱۱۰ امور مشترکین:

۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲ پیام گیر مجله های رشد:

یادآوری:

- هزینه برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده مشترک است.
- مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

Four stylized paper figures are shown holding hands in a horizontal line. From left to right: the first figure has dark skin, curly black hair, a red long-sleeved shirt, and blue pants; the second figure has light skin, short red hair, a green long-sleeved shirt, and blue pants with grey cuffs; the third figure has dark skin, curly black hair, a blue long-sleeved shirt, and red pants with brown cuffs; the fourth figure has light skin, short purple hair, a green long-sleeved shirt with yellow vertical stripes, and brown pants with green cuffs. The figures are made of textured paper and are set against a plain white background.

با رفتار خود، احترام به طبیعت را به کودکانمان بیاموزیم.

بهاران خجسته باد.

